

OPREDELITEV PREDMETA

Temeljna naloga likovne vzgoje je razvijanje učenčevega razumevanja prostora. Na kognitivni ravni razgrajuje vidni svet, na izrazni pa ga likovno oblikuje. Z likovnim izražanjem učenci preverjajo in razvijajo razumevanje prostora, izražajo občutja, stališča in vrednote. Vsebine predmeta so po posameznih likovnih področjih zasnovane na temeljnih likovnih pojmi. Celotna dejavnost predmeta temelji na odkrivanju učenčeve ustvarjalnosti. Učenec pri likovni vzgoji razvija zmožnost zaznavanja, likovnega mišljenja, emocije in motorične spretnosti, vizualni spomin ter domišljijo. Gre za prepletanje ustvarjalnih in likovnih dejavnikov učenca.

SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Učenci:

- razvijajo opazovanje, predstavljalnost, likovno mišljenje, likovni spomin in domišljijo,
- razvijajo interes za različne oblike likovne dejavnosti
- bogate in ohranjajo zmožnost za likovno izražanje
- usvajajo elementarna znanja likovne teorije in ostrijo čut za likovne vrednote
- se seznanjajo z likovnimi izrazi in se usposabljaajo za njihovo samostojno rabo
- ob rokovanju z različnimi materiali in orodji razvijajo motorično spretnost in občutljivost
- z oblikovanjem prostorov in kipov razvijajo telesnokiparski odnos in občutenje lik.prostora
- se seznanjajo z razlikami in povezavami med vizualnim in likovnim svetom
- razvijajo likovnoizrazne zmožnosti in ustvarjalnost
- ob likovno dejavnem delu bogatijo emocionalne, socialne in estetske osebnostne kvalitete
- ob ozaveščanju čustev razvijajo čut za lepo
- spoznavajo vlogo in pomen vizualnih komunikacij v okolju
- razvijajo zmožnost doživljanja lepote v naravi in umetninah
- razvijajo odnos za likovne stvaritve
- razvijajo zmožnost oblikovanja meril za kritično vrednotenje del
- razvijajo zmožnost razumevanja različnih medijev vizualne kulture in vrednotenja uporabnih predmetov ter likovne problematike v okolju

TEMELJNI CILJI

1. RAZRED

RISANJE

Poznajo pojme: risala, barva, debelina risala, svetlo in temno risalo, sledi risala, risanje, risba, bogatenje risbe, umetniško delo, razstava, razstavni prostor, galerija.

Razlikujejo: piko (točko), črto (linijo), vrste črt: ravna, kriva, tanka, debela, kratka, dolga, vodoravna, navpična, poševna, risarski format, risanje po formatu: levo, desno, spodaj, zgoraj, spredaj, zadaj.

SLIKANJE

Ločijo pojme: barva, pisana barva, mešane barve, živa barva, umirjena barva, različnost barve

Prepoznajo pojme: slikar, umetnik, slika, slikarski materiali, slikarski pripomočki

Razlikujejo pojme: slikovna ploskev, oblika in velikost slikovne ploskve, svetla in temna barva.

KIPARSTVO

Razumejo pojme: gnetenje, valjanje, stiskanje, modeliranje, votel, poln.

Poznajo pojme: kip, kipar, kiparski material: trd, mehek, hrapav, gladek, dodajanje in odzemanje materiala, kiparska orodja.

Razložijo pojme: kip človeškega in živalskega telesa, celota, sestavni deli, trdnost kipa.

Opišejo podobo kipa: resnična, poenostavljena, materiale: naravne, odpadne.

PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Razlikujejo pojme: prostor, zunaj, znotraj, oblike prostorov (oglat, okrogel), velikosti prostorov (velik, majhen), gibanje v prostoru (spredaj, zadaj, naprej, nazaj, levo, desno, poševno, ravno), sestavni deli prostora (tla, stene, strop).

Predstavijo: bivalni prostor, opremo, uporabne predmete (oblika, barva, velikost), okrasne predmete.

GRAFIKA

Prepoznajo pojme: tiskanje, odtis, šablona, površina.

2. RAZRED

RISANJE

Razlikujejo pojme: točka, črta, različnost črt, ravna črta, narisana z ravnilom, sproščena črta, sklenjena, nesklenjena črta.

Opredelijo pojme: risalna ploskev (cela, posamezni deli), črtno izpolnjena ploskev, neizpolnjena ploskev, razporeditev narisanih podob, risanje od celote k posameznostim

Ločijo: trde slikarske materiale, tekoče risarske materiale, nizanje črt, svetlo in temno črtno ploskev, majhno, veliko.

Naštejejo in opišejo: tekoče materiale, pripomočke za tekoče materiale, debelino pripomočke, bogatitev narisane motiva, ilustratorja, ilustracijo.

SLIKANJE

Razlikujejo pojme: barva, barvna linija, barvna ploskev, paleta, slika, slikar, umetniško delo, galerija.

Prepoznavajo: nemešano barvo, mešano barvo, postopno mešanje barv.

Razumejo pojme: risba(skica), slika, prepoznavanje barvnih ploskev.

Ločijo pojme: trdi slikarski materiali (debelina, sledi, barva, svetlost), slikarska podlaga, oblika podlage-velikost formata.

Ločijo pojme in jih naštejejo: tekoči slikarski materiali, slikarski pripomočki, slikarski pribor, barva (gosta, redka), slikarska podlaga (debela, tanka, hrapava, gladka, vpojna, nevpojna, barvna, velika, majhna, oglata okrogla).

Razložijo pojme: svetla barva, temna barva, svetlitev barve, temnitev barve.

KIPARSTVO

Razložijo pojme: kip, kipar, kiparski material: (mehak, trd, tekoč, upogibni, naravni, umetni, odpadni), kiparska orodja in pripomočki, dodajanje in odvzemanje materiala.

Opredelijo pojme: kip(poln, votel, velik, majhen, razgiban, nerazgiban), trdnost kipa.

Prepoznajo pojme: raven-kriv, velik-majhen, visok-nizek, nizanje(ponavljanje), različen, enak, vtisnjen, izdolbljen.

PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Opišejo: bivalni prostor, zunanji prostor, notranji prostor, gibanje v zunanjem in notranjem prostoru(levo, desno, poševno, naprej nazaj, spredaj, zadaj, zunaj, znotraj, ven, noter, blizu, daleč), obliko in velikost zgradbe, načrtovalca prostora(arhitekt)

Razlikujejo pojme: oprema bivalnega prostora, materiali, ročna in strojna izdelava pohištva, barva v prostoru, okrasni predmeti v prostoru

GRAFIKA

Razložijo pojme: tiskarstvo (grafika), tiskanje, odtis, matrica, pečatnik, materiali za izdelavo matric, površine materialov, tiskarski pripomočki, označitev odtisa.

3. RAZRED

RISANJE

Opredelijo pojme: črta –linija(narisana s pripomočki, ravna, kriva, vodoravna, navpična, poševna, kratka, dolga, tanka, debela, sklenjena, nesklenjena, prekinjena, neprekinjena), risba.

Utrdijo pojme: trdi in tekoči risarski materiali, risarska orodja, narisana ploskev(celotna ploskev, posamezni deli), risanje od celote k posameznostim, format risbe.

Naštejejo in opišejo pojme: črtna ploskev, v okolju in naravi, črtno izpolnjena ploskev, nizanje in križanje črt.

Pojasnijo pojme: gostota, nizanje črt, križanje črt, svetla ploskev, temna ploskev.

SLIKANJE

Utrdijo pojme: risba, slika, barvna ploskev, poslikava slikovne podlage, trganje barvnih ploskev, izrezovanje barvnih ploskev, razporejanje barvnih ploskev, prekrivanje barvnih ploskev.

Poznajo pojme: tekoči slikarski materiali, trdi slikarski materiali, slikarski pripomočki, svetlost, barva, slikarska tehnika, slikovna podlaga.

Poznajo pojme: barvno mešanje, nemešana (čista) barva, mešana barva, postopno dodajanje barve, slikarska paleta.

Opišejo pojme: ponavljanje, enakomerno nizanje elementov, oblika elementov, velikost elementov, barva elementov, krasitev elementov, okrask.

Razumejo pojme: svetla in temne barva, najsvetlejša in najtemnejša, svetlitev in temnitev barve.

KIPARSTVO

Utrdijo pojme: kip, kiparski material: (mehak, trd, tekoč, upogibni, ploski, naravni, umetni, odpadni), kiparska orodja in pripomočki.

Opredelijo pojme: celota, del, razgiban in nerazgiban kip, obhodni kip, votel, poln, velik in majhen, trdnost kipa, samostojen, sestavljen kip

Prepoznajo pojme: obhodni kip, kip ki izhaja iz ploskve, izbočena, vbočena oblika, nizek, visok, vdolbljen, vtiskovanje, površina kipa, nizanje elementov različnih oblik, velikosti

PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Razložijo pojme: prostor (zunanji, notranji), načrtovalec prostorov (arhitekt), oblika, velikost stavbe, gradbeni materiali, naravni gradbeni materiali, trdnost, stabilnost stavbe.

Usvojijo pojme: prostor (tla, stena, strop), različnost oblikovanih prostorov, namen oblikovanih prostorov, razporeditev prostorov, zdravi, naravni materiali.

Usvojijo pojme: uporabnost prostora, naravni material, svetlost in zračnost prostora, barva v prostoru, okrasni predmeti.

GRAFIKA

Razlikujejo pojme: grafika, tiskarstvo, šablona, matrica, pečatnik, tiskanje, odtis, grapave, gladke površine materialov, umetniška grafika, ročno tiskanje.

4. RAZRED

RISANJE

Razložijo pojme: črta, prostoročna črta in narisana s pomočjo pripomočka, oblika, smer, debelina, dolžina črte.

Poznajo pojme: risarski material in orodje, risarski postopek, velikost podlage, oblika podlage, materiali podlag.

Razlikujejo pojme: redko nizanje črt-svetla ploskev, gosto nizanje črt-temna ploskev, enakomerno razporejanje svetlih in temnih črtnih ploskev.

Poznajo pojme: ritem-ponavljanje (oblik...), enakomerno ponavljanje, neenakomerno ponavljanje.

Spoznajo pojme: ravnotežje, porušenje ravnotežja, ravnotežje v risbi.

Poznajo pojme: različnost pisave, osebna pisava, tiskarska pisava (tipografija).

SLIKANJE

Ločijo pojme: risba, slika, barvna ploskev, nemešane barve, mešane barve.

Poznajo pojme: barvna ploskev, prekrivanje (barvne ploskve), lepljenka, tekoči, trdi slikarski materiali, slikarski pripomočki.

Razumejo pojme: format, (slikovna ploskev), velikost, oblika, kakovost slikovne ploskve.

Ločijo pojme: različnost barve, sorodnost (podobnost) barve.

Razložijo pojme: svetla, temna barva; svetlejša, temnejša barva; najsvetlejša, najtemnejša barva.

KIPARSTVO

Razumejo pojme: kip-telo, kipar, umetnik; kip, umetnina, kiparski material-trdi, tekoči, mehki, upogibni, ploski; naravni, umetni.

Poznajo pojme: celota, sestavni del; odzemanje, dodajanje materiala; razgibana figura; stabilnost kipa.

Razložijo pojme: obhodni kip; površina kipa; relief (nizek, visok); dodajanje, odzemanje.

Opišejo: kiparske materiale (naravne, umetne); površino, barvo materiala; montažni kip.

PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Razlikujejo pojme: prostor, arhitekt, arhitekturni načrt, zunanji, notranji prostor, oblika prostora, namembnost prostora

Razumejo pojme: zaprt prostor, sestavni deli zaprtega prostora, pravokotni prostor

Osvojijo pojme: gledališče, gledališka igra, igralec; gledališki oder (gibljev, negibljev), scena, scenograf, režiser.

GRAFIKA

Prepoznajo pojme: tiskarstvo (grafika); umetnik, grafik; umetniška grafika; grafični pripomočki; površina materiala, enobarvni tisk, barvni tisk.

5. RAZRED

RISANJE

Razlikujejo pojme: točka, črta(linija), črta po obliki, smeri, debelini, dolžini; gosto ,redko nizanje črt; svetla, temna črna ploskev.

Opredelijo pojme:ravnotežje, likovno ravnotežje, simetrično ravnotežje, asimetrično ravnotežje.

Razumejo pojme: ponavljanje podob-ritem, enakomeren ritem, neenakomern ritem, presledek

Spoznajo pojme: sporočilo-črke in besedila(znaki), ročno napisani znaki; znaki napisani s pripomočki, besedilo.

SLIKANJE

Prepoznajo: čiste barve –barve 1. stopnje, mešane barve – barve 2. in 3. stopnje, siva lestvica.

Razumejo pojme: svetlost barve; najsvetlejša, najtemnejša barva, spreminjanje barve, barvni odtenek.

Utrdijo pojme: najsvetlejša, najtemnejša barva, siva barva, svetljenje barv, temnenje barv.

Ločijo pojme: topla in hladna barva.

KIPARSTVO

Razložijo pojme: obhodni kip, celota, detajl, razgiban kip, ravnotežje-stabilnost, enovitost kiparske gmote.

Opredelijo pojme: doprsni kip, izraz na obrazu-mimika, detajl, poenostavljanje oblik, portret.

Spoznajo pojme: površine kipa, barva kipa, barvno poenotenje kipa.

Prepoznajo pojme: relief, nizek, visok relief.

PROSTORSKO OBLIKOVANJE

Opišejo: zaprti prostor, oblika zaprtega prostora, gradbeni materiali, namembnost zaprtega prostora, sestavljen prostor.

Razlikujejo pojme: zaprti, polzaprti prostor, sestavni del polzaprtega prostora, scenski prostor, primernost oblik, velikosti materialov stavb, uporabnost stavb, kulturni spomeniki.

GRAFIKA

Razlikujejo pojme: umetniška grafika, ročni tisk, osnutek, matrica, odtis, število odtisov, označitev grafike, strojni tisk, oblikovalec, množičnost izvodov, naklada.

IZHODIŠČA IN MEJNE ZNANOSTI V LIKOVNI VZGOJI

Razvoj likovne vzgoje omogočata dve znanstveni disciplini: pedagogika in teorija likovne umetnosti. Poleg njiju pa je za praktično delo pri likovni vzgoji potrebno poznavanje nekaterih spoznanj iz mejnih znanstvenih disciplin:

- filozofija kot splošna osnova za oblikovanje pogleda na svet
- gnoseologija in logika kot osnovi za pridobitev spoznanj in ugotavljanje resnice
- estetika kot osnova za razumevanje estetskih pojavov
- semiologija kot osnova za razumevanje komunikacije s pomočjo znakov, predvsem vizualnih
- sociologija kot osnova za razumevanje družbenih pojavov, h katerim prištevamo tudi pedagoško delo oziroma likovno umetnost kot pojav
- psihologija, predvsem psihologija ustvarjalnosti in recepcije, kot osnova za razumevanje psihologije umetnosti, poleg tega pa še razvojna in pedagoška psihologija kot osnova za razumevanje otrok in izobraževalnega procesa
- pedagogika in didaktika kot razumevanje smotrov in procesov v-i dela
- teorija likovne umetnosti, umetnostna zgodovina in likovna kritika kot osnova za razumevanje fenomena umetnosti, njenega razvoja in razvoja zmožnosti kritičnega vrednotenja

V okviru didaktike in metodike se je iz zakonitosti teh znanstvenih disciplin pa tudi iz spoznanih lastnosti zakonitosti oblikovala splošna didaktika likovne vzgoje, iz nje pa posebne metodike LV.

RAZVOJ OTROKOVEGA LIKOVNEGA IZRAŽANJA

RAZVOJNI PROCESI PRI LIKOVNEM IZRAŽANJU, ZNAČILNI ZA OTROKE STARE 6-9 LET:

1. **VEDENJE – VIDENJE:** Otroci rišejo to, kar o predmetu vedo, in ne tega, kar vidijo. Upodablajo osnovne vizualne značilnosti predmetov/pojavov, ki izhajajo iz vidnega sveta, temeljijo pa na miselnem urejanju vizualnih vtisov (npr. poševna gladina tekočine v poševno stoječi steklenici).
2. **ČUSTVENOST – RACIONALNOST:** Otroci upodablajo kot večje tisto, kaj se jim zdi pomembnejše, kar imajo raje, česar se bolj veselijo. Z razvojem začena čustveni odnos izpodrivati racionalen, razumski odnos, uporaba realnejših velikostnih odnosov.
3. **NAZORNOST – REALNOST:** Mlajši kot so otroci, bolj težijo k nazornosti, bolj so v njihovih delih prisotne osnovne in kontrastne barve, jasne črte...Odnos med navpičnico in vodoravnico je najnazornejši odnos smeri. Razvoj preprostejših do zapletenih oblik, prvi odnos tvorijo trije osnovni liki: krog, kvadrat in trikotnik. Upodabljanje prostora - od nazornosti k realnosti. Ko začne na likovno izražanje vplivati realnost, lahko učencem zastavimo likovno nalogo ob neposrednem opazovanju.
4. **RAZLIKE – PODOBNOSTI:** Otroci spoznavajo svet na podlagi iskanja razlik, šele nato podrobnosti. Mlajši otroci se izražajo z jasnimi likovnimi odnosi, ki se med seboj čimbolj razlikujejo. Pri slikanju uporabljajo jasne, čiste barve – razlike očitne, starejši otroci pa se navdušujejo nad odtenki iste barve, s sorodnimi barvami, podobnostmi.
5. **DELNO – CELOSTNO OBVLADOVANJE FORMATA:** Mlajši otroci miselno obvladajo manjši del podlage kot starejši. Ko se premaknejo na drug del velikega lista, prej narisane ne upoštevajo oz. upoštevajo manj kot starejši. !Ob delu na veliki podlagi lažje razvijajo sposobnosti zavedanja in obvladovanja večje površine.
6. **OŽJI – ŠIRŠI MOTIVNI SVET:** Znanje, izkušnje in interesi otrok se širijo, kar se pozna tudi pri motivih, primernih za likovno izražanje. Prvošolci so motivno ožje usmerjeni kot tretješolci.
7. **MOTORIČNE SPRETNOSTI:** Motorika otrok se razvija, v višjih razredih prve triade lahko uvajamo nove likovne tehnike, postopke in načine dela (npr. kovinsko pero, večja količina gline).
8. **VPLIVI ŠABLON IN POSNEMANJA:** Mlajši kot so otroci, manj na njihov likovni izraz vpliva okolje. Samo določen nivo izkušenj pripomore k izvirnosti, preveč neprimernih izkušenj pa izvirnost zavira. S prihodom v šolo se med otroki razširjajo šablonski vplivi, slabi likovni vplivi. Otroci postanejo dovzetni za vplive okolja, za kriterije kaj je lepa risbica.
9. **RAZVOJ SPOSOBNOSTI OTROK V PRVI TRIADI OSNOVNE ŠOLE:** Sposobnost koncentracije in ohranjanja pozornosti se z razvojem povečujeta. Domišljija otrok je v rahlem upadu, prav tako motivacija in emocije. Povečujejo pa se spominske sposobnosti, sposobnost natančnega in usmerjenega opazovanja ter motorične sposobnosti.

STOPNJE RAZVOJA LIKOVNEGA IZRAŽANJA:

Glede na način likovnega izražanja:

1. stopnja izražanja s primarnimi simboli = stopnja čečkanja (2. – 4. leta)
2. stopnja izražanja s sestavljenimi simboli = stopnja shematskega likovnega izraza (4. – 5. leta)
3. stopnja intelektualnega realizma (6 - 10 let) = zlata doba otroškega likovnega izražanja
4. stopnja vizualnega realizma (po 10. letu)
5. stopnja likovnega pojmovnega sistema (po 16. letu)

Delitev na šest likovno razvojnih stopenj/obdobj:

1. obdobje čečkanja (2. - 4. leta) – hiter razvoj čustveno-ustvarjalnega področja
2. obdobje simbolov (do 7. leta) – likovni razvoj raste in pada
3. obdobje oblik in pojavov (do 8. leta) – ponovni vzpon v likovnem razvoju
4. obdobje oblik in pojavov ter stabilizacije (do 10. leta) – likovna stagnacija
5. obdobje polnega likovnega izraza v prikazu oblik in pojavov (do 14. leta) – upadanje razvoja
6. obdobje prehoda iz faze oblik in pojavov v obdobje zrelega likovnega izraza (do 16. leta)

PREDŠOLSKO OBDOBJE

1. DOBA – DOBA ČEČKANJA (OD 2. DO 3. LETA): Otrok opazi, da pušča risalo sled. Po tem odkritju z veseljem čečkajo. Čačke ne pomenijo ničesar – otrok ne želi ničesar upodobiti, čečkanje je posledica veselja nad gibanjem. Roko vodi krožni motor – nastajajo krožne oblike, spirale, pike, močne črte. Črte pomenijo življenjski ritem. Otrok začne vleči vodoravnice in navpičnice – to pomeni, da ima prirojen občutek za stabilnost in ravnotežje. Otroku je prirojen občutek za ritem – lomljena črta. Temeljna doživetja v otroški risbi te dobe so klobčiči, vodoravnice, navpičnice, cik-cak. Okoli tretjega leta se nepovezane čačke zgostijo v sklenjeno obliko (krog), ki se loči od praznega ozadja. S črtami in ploskvami otrok zarisuje življenjski ritem, izpolnjuje format (skuša zapolniti celotno ploskev) v smislu stabilnosti in ravnotežja (tako da ni nikjer prazno ali preveč zapolnjeno, pazi da je na slikovni površini ravnotežje, da list ne visi).

2. DOBA – DOBA GLAVONOŽCEV (OD 3. DO 4. LETA): V krožno, eliptično, štirioglato obliko vstavi oči, nos, usta, doda roke, noge – nastane glavonožec! Krožna oblika pomeni vse telo, je prvi simbol v otrokovem izražanju. Glavonožec je eden prvih preprostih simbolov. Glavonožci lebdiijo v zraku, šele kasneje jih otrok postavi na vodoravno črto ali na rob lista (konec 4. leta). Risba glavonožca je vedno enaka, ne glede na to, ali otrok riše sebe ali mamó – vsi so enako veliki in plavajo v zraku. Otrok začne stvari, ki jih je narisal, poimenovati. Upodablja samo osnovne vizualne značilnosti motivov in vedenje o predmetih – nastajajo izvirni simboli, znaki. Ob krogu uporabljajo tudi ostre oblike, kvadrate, pravokotnike in trikotnike. Otrok skuša zapolniti prostor – like organizira v format in jih na različne načine postavlja v prostor. Upodablja figure – živa bitja z mehкими, predmete pa z oglatimi oblikami.

3. DOBA – DOBA ATRIBUTOV (DODATKOV) (OKOLI 4. LETA): Okoli 4. leta otroci simbolom dodajajo vedno več značilnosti, opazujejo natančneje, postajajo zahtevnejši, risbo človeka dopolnjujejo, zanimajo jih dodatki – atributi. Pojavi se neomejeno število prstov, veliki prsti, ograja zob, doda več neenakih ušes, naznači pričesko. Niza gumbe, z njimi nadaljuje še kar po zraku – avtomatizem – čeprav ni več prostora. Ne riše vseh dodatkov, nekatere izpušča. Z občutkom za ritem in vrstenje bogati svoj likovni izraz. Nekatere ploskve otrok pri 4. letih že poskuša pobarvati (glavo, trup, del obleke...). Barva otrok do 3. leta ne zanima, pomembnejša je oblika. Po tretjem letu barvo uporabljajo zelo svobodno, odnos do nje je čustven, barv ne povezujejo z vidnimi vtisi. Proti koncu predšolskega obdobja se pojavijo barvni znaki – otroci določene predmete upodablajo v določeni barvi.

4. DOBA – RAZLIKOVANJE SPOLA (5 LET): Otrok opazi, da so si ljudje med seboj različni: posreči se mu narisati očeta in mater. Upošteva razlike v oblačenju in pričeskah, pomaga si z različnimi dodatki – pipa, brki, klobuk, metla... Ti predmeti so prilepljeni, postavljeni ob figuro. Pogosto nariše človeka golega in ga nato obleče, prejšnja slika ga ne moti, je ne briše – figure so prozorne, skozi obleko vidimo noge, trup = RENTGENSKA SLIKA. Prozorno nariše tudi druge motive – hišo riše od zunaj in hkrati dogajanje v njej = TRANSPARENTNA SLIKA. Razlikuje ljudi in jih komponira v medsebojne situacije – likovne odnose. Riše v emocionalnem proporcu – kaj ima raje je večje – ČUSTVENA NESORAZMERNOST.

5. DOBA – POJAV PROFILA IN ŽIVALI (5. IN 6. LETO): Otroka zanimajo živali, se istoveti z njimi, riše jih v profilu, glave obrača v EN FACE. Živali personificira, med seboj so si podobne, število nog ne ustreza resnici, nemogoče je prepoznati žival. Človeško figuro zasuče v profil postopoma – glava, noge, roke, telo. Figure so okorne, napake so izraz značilnosti in pristnosti otroške risbe. Zaznava in izrazi prve prostorske orientacije.

6. DOBA – GIBANJE (OKOLI 6. LETA): Figure spravi v gibanje, roke in noge spravi v različne položaje, nagne telo. Ponavlja figure, se ne prekrivajo, sledijo ena drugi = FILMSKI NAČIN. Na figuri ponavlja roko, nogo, nakazuje gibanje, mnogo koles, vozila vozijo. Obogatene figure, živali, predmeti v gibanju z občutkom za ravnotežje, bogati barvni zaklad. Otroci naj rišejo na formatih različnih velikosti, oblik, kvalitet – nikoli samo risalni listi. Na sliko se naj podpišejo s tistim materialom, s katerim delajo.

LIKOVNI RAZVOJ OTROKA V PRVEM IN DRUGEM RAZREDU OŠ

PODZAVESTNO, SPONTANO DELO, PREVLADA EMOCIJE!

Naravo dojemajo s vsemi čutili, likovna dejavnost je podzavestna in spontana, z likovno dejavnostjo se ukvarjajo iz čistih potreb po izražanju, lepote se še ne zavedajo. Prostor dojemajo s pomočjo TALNE ČRTE, več talnih črt, nebesne črte. Direktno risanje brez podrisovanja in popravljanja. Sistematičnost, neposrednost, simbolična uporaba barve, kontrast, EGO – poudarek pomembnosti, pomembnost predmetov v dogodku, jasna predstavitev, shematičnost. Talna črta je lahko tudi rob lista. ZVRAČANJE OBLIK – obračanje lista med delom – skupna talna črta se izgubi. Pojavlja se rentgenska slika, pojavlja se prekrivanje, izrez (otrok ve, da njegova slika zaobjema le del sveta, ki ga odslikava) in pogledi iz različnih smeri na predmet. Upodabljanje človeške figure je razgibano, pojavi se profil, realnejši prikaz figur in predmetov, individualne rešitve pri prikazovanju. Prikaz akcije – narišejo več faz gibanja hkrati. Čustveno sorazmerje – podrobnosti in velikostne odnose podrejajo čustvenemu razmerju.

Polnjenje ploskev z rastro, teksturami. Izdelki so shematični, brez nadrobnih vsebin, črte v risbah so toge, vendar neposredne, neprekinjene, žive. Značilna je pogosta transparentnost in gibanje. Barve uporabljajo simbolično in kontrastno. Predstava o predmetih in stvareh, ki jih narišejo je dokončna, med risanjem svoje prvotne predstave ne spreminjajo in ne popravljajo. Rišejo, slikajo, modelirajo direktno, brez uporabe likovne teorije in razlage – učimo jih mimogrede. Učitelj mora ustvariti primerno delovno vzdušje, razgibati čustva, povečati predstave o motivih, dati tehnična navodila, menjati formate in likovne tehnike in vrednotiti vzpodbudno.

LIKOVNI RAZVOJ OTROKA V TRETJEM IN ČETRTEM RAZREDU OŠ

PREHOD IZ SPONTANEGA V ZAVESTNO DELO!

Otroci se postopoma obračajo iz svojega notranjega sveta v zunanji svet. Naravne pojave dojemajo bolj popolno, zanimajo se za detajle na predmetih in okolju, jih narišejo. Pri delu so bolj vztrajni, bolj natančni, dlje vzdržijo pri delu, ročna spretnost je večja. Pojavlja se spontano delo brez likovno-teoretskih razlag in zavestno delo z osnovami teorije. Učenci so sposobni dojeti nekatere likovne vrednote in pri delu upoštevati osnovne likovne zakonitosti. Razumejo likovno nalogo, znajo likovni problem izraziti tudi z zahtevnejšimi likovnimi tehnikami. Črte v risbah so bolj sproščene, barve zavestno mešajo, zanimajo se za večjo barvno skalo. Postajajo bolj kritični, izdelke primerjajo – ne dovoljujejo jim posnemanja. Sposobni so dojeti in začutiti nekatere likovne vrednote, zakonitosti. Iz spontanega oblikovanja prehaja v zavestno oblikovanje. V tem obdobju uvajamo prve teoretične razlage, pozorno izbiramo motive in tehnike, uvajamo zahtevnejše tehnike.

VERTIKALNA PERSPEKTIVA – nizanje človeških/živalskih figur od spodnjega roba lista navzgor - nakaz prostora – višje narisani predmet predstavlja globino prostora, kar je nižje je bližje. RAZSTAVLJANJE OBLIK – hkraten prikaz čelne, hrbtne in bočne strani istega predmeta.

OBRNJENA PERSPEKTIVA – elementi obrnjeno kot jih vidimo – npr. zadnji rob mize širši kot prednji
POLIPERSPEKTIVA – upodobljeni predmeti iz različnih zornih kotov.

1. TRIADA – Podzavestno in spontano delo, prevlada emocije – nekontrolirano oblikovanje s prakso – otrok še nima znanja iz likovne teorije – začetek prehoda v kontrolirano oblikovanje
2. TRIADA – Prehod iz spontanega v zavestno delo – začetno ravnotežje med zavestnim in spontanim – prehod v kontrolirano oblikovanje na osnovi spontanega čutenja likovnih vrednot s prakso - začetek kontroliranega oblikovanja s teorijo in prakso
3. TRIADA – Ravnotežje med zavestnim in spontanim – zavestno, prevlada intelekta – kontrolirano oblikovanje s teorijo in prakso

FAZE OTROKOVEGA MISELNEGA IN LIKOVNEGA RAZVOJA

STAROST	1-3	4-6	7-10	11-15	16
MIŠLJENJE	predpojmovno	konkretno predoperacijsko	konkretno operacijsko	abstraktno	
PRISTOP	spontani			intelektualno vizualni	
FAZE LIKOVNEGA RAZVOJA	Faza izražanja s primarnimi simboli (faza čečkanja)	Faza izražanja s povezanimi simboli (shematska faza)	Faza intelektualnega realizma	Faza vizualnega realizma	Likovno pojmovni sistemi
STOPNJE USTVARJALNOSTI	Ustvarjalnost spontanosti		Ustvarjalnost usmerjene aktivnosti	Ustvarjalnost invencije	Ustvarjalnost inovacije

Razvojne stopnje ustvarjalnosti:

- *Ustvarjalnost spontanosti* pomeni samostojno likovno izražanje, spontan otrokov izraz
 - *Ustvarjalnost usmerjene aktivnosti* pomeni spontano likovno izražanje ob zavestnem trudu za doseg podobnosti z realnim svetom
 - *Ustvarjalnost invencije* pomeni opazanje in izražanje novih likovnih odnosov
 - *Ustvarjalnost inovacije* pomeni doseganje sprememb v likovnem izrazu z vnašanjem kompleksnejših likovnih in tehničnih možnosti
 - Najvišja stopnja ustvarjalnosti pomeni *ustvarjanje popolnoma novih likovno-pojmovnih stilov*.
- Ustvarjalnost je pristop k delu, način dela, ustvarjalni proces.

LIKOVNI DEJAVNIKI IN LIKOVNA USTVARJALNOST

8 LIKOVNIH DEJAVNIKOV (so osebnostne in likovne sposobnosti):

- natančno zaznavanje O
- občutljivo zaznavanje (senzibilnost) S
- vizualni spomin O
- ustvarjalno (kreativno) mišljenje S
- imaginacija (domišljija) O
- emocije S
- motorična spretnost O
- motorična občutljivost S

Likovne dejavnike lahko razdelimo v dve skupini:

- likovni dejavniki, ki ustvarjalnost **omogočajo** (kvantitativni-količinski), zagotavljajo potreben material za ustvarjalno delo: natančno zaznavanje, skupek predstav (likovne izkušnje ali vizualni spomin), domišljija (imaginacija), motorična (tehnična) spretnost.
- likovni dejavniki, ki ustvarjalnost **spodbujajo** (kvalitativni-kakovostni), motivirajo za ustvarjanje novega: občutljivo zaznavanje (senzibilnost), ustvarjalno mišljenje, emocije, motorična (tehnična) občutljivost

6 DEJAVNIKOV LIKOVNE USTVARJALNOSTI: razvrstimo jih v dve skupini (spodbujevalni dejavniki in dejavniki, ki ustvarjalnost omogočajo), v tri pare nasprotnih dejavnikov, ki se medsebojno dopolnjujejo: originalnost: redefinicija, fleksibilnost : fluentnost, občutljivost za probleme : elaboracija.

ORIGINALNOST (spodbujevalni dejavnik)

Originalnost je celota treh spodbujevalnih likovnih dejavnikov (ustvarjalno mišljenje, emocionalnost in občutljivo zaznavanje) in enega, ki ustvarjalnost omogoča (likovne izkušnje oz. vizualni spomin). Pri spodbujevalnih dejavnikih likovne originalnosti spremljamo individualne senzitivnosti ter originalne rešitve avtorja, ki se kažejo kot nepričakovane, brez tujega vpliva, torej individualne in originalne. Dejavniki, ki to omogočajo se kažejo v sposobnosti opazovanja in iskanja originalnih podrobnosti ter povezave med njimi. Podrobnosti so na originalen način vpete v celoto.

LIKOVNA FLEKSIBILNOST (spodbujevalni dejavnik)

Je celota treh spodbujevalnih likovnih dejavnikov (motorična občutljivost, ustvarjalno mišljenje, emocionalnost) in enega, ki ustvarjalnost omogoča (domišljija-imaginacija). Spodbujevalni dejavniki likovne fluentnosti se kažejo v odkrivanju novih poti pri iskanju likovnih rešitev, kot razlike v likovnih rešitvah istih objektov ali figur in označujejo divergentni pristop k motivu in likovni strukturi. Dejavniki, ki ustvarjalnost omogočajo se kažejo v fleksibilnem prilagajanju likovno izraznim sredstvom, kjer sta motorična spretnost in uporaba materiala skladna z idejo.

OBČUTLJIVOST ZA LIKOVNE PROBLEME (spodbujevalni dejavnik)

Je celota dveh spodbujevalnih likovnih dejavnikov (emocionalnost in občutljivo zaznavanje) in dveh, ki ustvarjalnost omogočata (sposobnost natančnega zaznavanja in likovne izkušnje-vizualni spomin). Spodbujevalni dejavniki likovne senzibilnosti se kažejo v občutljivosti, doživljanju in jasnosti v interpretaciji likovnega problema. Popolno doživetje likovnega problema in dobro najden ustrezen likovni izraz se odraža v senzibilnosti likovne rešitve. Dejavniki, ki ustvarjalnost omogočajo se kažejo v prepoznavanju likovnih problemov v motivu, v njihovem diferenciranju in usklajenosti v likovno celoto. Prisotna je občutljivost za skladnost med likovnimi komponentami.

LIKOVNA REDEFINICIJA (dejavnik, ki ustvarjalnost omogoča)

Je celota dveh likovnih sposobnosti, ki ustvarjalnost omogočata (likovne izkušnje in domišljija) in dveh, ki jo spodbujata (senzitivnost in ustvarjalno mišljenje). Dejavniki, ki ustvarjalnost omogočajo se kažejo kot proces uspešnega likovnega transponiranja, kot zavestno redefiniranje idej, materiala ali vizualnega vtisa v nekaj novega. Spodbujevalni dejavniki likovne redefinicije pa se kažejo v zaznavanju tistih likovnih pojavov (elementov,detajlov), ki so primerni za likovno transponiranje.

LIKOVNA FLUENTNOST (dejavnik, ki ustvarjalnost omogoča)

Je celota dveh sposobnosti, ki ustvarjalnost omogočata (domišljija in motorična spretnost) in dveh, ki jo spodbujata (senzibilnost, emocionalnost). Faktorji, ki ustvarjalnost omogočajo, se kažejo v motorični spretnosti pri realizaciji ideje. Uspešno motorično obvladovanje likovne tehnike omogoča bogatejšo postopke in variante ter spretnosti. Spodbujevalni dejavniki fluentnosti se kažejo v zanimivih in novih likovnih idejah, ki so dodatni impulz za likovno rešitev. Bogate in raznovrstne ideje dajejo izrazu čar.

ELABORACIJA (dejavnik, ki ustvarjalnost omogoča)

Je celota dveh sposobnosti, ki ustvarjalnost omogočata (vizualni spomin, domišljija) in dveh, ki jo spodbujata (senzibilnost, ustvarjalno mišljenje). Dejavniki, ki ustvarjalnost omogočajo se kažejo v estetski organizaciji izraza, skladnosti ideje in materiala ter v likovnem planiranju, ob upoštevanju oblikovnih zakonitosti. Ustvarjalna uporaba likovnih zakonitosti ter skladnost med različnimi komponentami oblikovanja omogočajo sugestivnost likovnega izraza. Spodbujevalni faktorji so vidni v likovnem namenu, torej v pripravljanju ustvarjalnega procesa.

Faze ustvarjalnega procesa	Faze (ustvarjalnih) procesov pri LV (s pedagoškega vidika)	Artikulacija učne ure pri LV
1. preparacija ali priprava (spoznavanje problema in zbiranje podatkov)	1. faza učenja (spoznavanje osnovnih zakonitosti, odkrivanje problema)	Uvodni del
2. inkubacija (problem dobiva obrise, pojavijo se rešitve, podzavestno ukvarjanje s problemom)	2. faza igre (preizkušanje, improvizacija, intuicija – problem nosijo v sebi, ga premlevajo, je domač)	Osrednji del
3. iluminacija (inspiracija, nenadoma se pojavi ideja o rešitvi)	3. faza ustvarjanja (pojav idej za realiziranje naloge)	
4. realizacija (začne se ustvarjanje in uporaba idej)	4. faza dela (realizacija, s katero zaključimo ustvarjalni akt)	
5. verifikacija (analiziranje in ovrednotenje rezultata)	5. faza vrednotenja (dosežene rezultate analiziramo)	Zaključni del

VZPODBUJANJE USTVARJALNOSTI (KREATIVNOSTI) PRI LV: spodbujamo samostojnost pri nastajanju idej, sprejemamo še tako čudne, nenavadne, originalne otrokove izdelke, ne podcenjujmo otrokovih idej, z alternativnimi vprašanji usmerjamo otroke k drugačnim rešitvam, usmerjamo otrokovo opazovanje na posebnosti, značilnosti, različnosti, aktiviramo otrokov spomin, domišljijo, pravljíčnost, vzpodbujamo otrokovo bogato in neomejeno predstavljlivost, jim omogočimo svobodno igranje z likovnimi materiali, potrjujemo vrednost vsakega likovnega dela.

Ustvarjalne ljudi prepoznamo po: ustvarjalnih produktih, procesu, osebnostnih lastnostih, opozarjajo pa tudi na vpliv okolja. Trstenjak: **štirje P-ji:** *Press* (interakcija z okoljem), *Personality* (osebne poteze), *Process*, *Product* (ustvarjalni produkt ali dosežek). Štirje P-ji so štiri izhodišča, po katerih dobimo strukturo in dejavnike ustvarjalnosti.

NAČELA LIKOVNE VZGOJE:

1. **NAČELO USTVARJALNOSTI** je temeljno in najpomembnejše načelo likovne vzgoje, saj je ustvarjalnost osnovno gibalno likovnega izražanja in likovne umetnosti. Otroci imajo pri LV stalno možnost samostojno ustvarjati. Dobra spodbuda za razvoj ustvarjalnosti je lahko premišljeno postavljena likovna naloga, ki omogoča inovativne rešitve. Ustvarjalne aktivnosti učencev so posledica čustvene napetosti, izkušenj in lastnih izraznih sposobnosti.
2. **NAČELO SVOBODNEGA LIKOVNEGA IZRAŽANJA** – svobodno likovno izražanje je pogoj za ustvarjalnost. Učenci naj svobodno izbirajo likovne postopke in rešitve, naj imajo svobodno izbiro poti do rešitve likovne naloge.
3. **NAČELO INTERESA IN AKTIVNOSTI** – dobra likovna vzgoja izhaja iz interesa otrok. Otroci so aktivni in ustvarjajo kakovostna likovna dela, če so notranje motivirani. Zato izbiramo primerne teme in motive, zanimive postopke, jih motiviramo. Učenci naj bodo aktivni v vseh delih LV, in sicer zavestno aktivni, z interesom, ne pa le pasivno reproduktivni, nemotivirani (posledica neprimernih metod in oblik dela, kar se kaže v neustvarjalnem ozračju in neprepričljivih otroških delih)
4. **NAČELO KAKOVOSTI IN VZGOJNE USMERJENOSTI** - učence seznanjamo samo s preverjeno kakovostnimi likovnimi deli. Učenci so sposobni vrednotiti in ločevati dobra in slaba, kičasta likovna dela samo, če imajo razvit čut za umetniške kakovosti. Učitelj mora priskrbeti kakovosten material in orodja in spodbujati primeren odnos do materiala in racionalnost pri delu.
5. **NAČELO INDIVIDUALIZACIJE IN PRILAGOJENOSTI RAZVOJNI STOPNJI** – likovni izraz otrok je individualen in odvisen od razvojne stopnje posameznika. Pri LV upoštevamo razvojno stopnjo otrok, značilnosti ter posebnosti vsakega posameznika. Spodbujamo individualne razlike, se jih zavedamo, upoštevamo posebnosti otroka v likovnem izražanju. Ustvarjalno likovno delo je individualno, različno, izvorno.
6. **NAČELO NAZORNOSTI** se nanaša na večino segmentov LV (skozi celotno učno uro). Čim mlajši so otroci, bolj nazorno jih seznanimo s svetom, ki jih obdaja. Lahko jih neposredno soočimo z vidno stvarnostjo ali poskrbimo za nadomestila (film, slike, zvočni material).
7. **NAČELO ŽIVLJENJSKE IN PSIHIČNE BLIŽINE** – pri izbiri tem in motivov izhajamo iz neposrednega okolja otrok, njihovih zanimanj, obenem pa pazimo, da lahko otroci so vsebin vzpostavijo čustven odnos. Načelo upoštevamo pri seznanjanju z novimi materiali, pri izbiri reprodukcij pazimo, da je motivika otrokom blizu.
8. **NAČELO POSTOPNOSTI IN SISTEMATIČNOSTI** - pri LV upoštevamo postopnost in sistematičnost tako, da otroke vodimo od bližnjega k daljnemu, od znanega k neznanemu, od preprostega k zapletenemu. Na primer: najprej jih seznanimo z novo likovno tehniko, šele ko jo usvojijo pa z zanimivim motivom za upodobitev.
9. **NAČELO EKSEMPLARNOSTI** – poudarimo tiste vsebine, ki omogočijo najbolj kakovostno realizacijo ciljev in nalog LV. V poplavi tem in motivov izberemo tiste, ki omogočajo najbolj kakovostno rešitev likovne naloge, izbiramo likovna dela, ki so značilna za določeno obdobje, likovno smer ali za določen likovni fenomen.

SPLOŠNE METODE DELA PRI LIKOVNI VZGOJI:

1. VERBALNE METODE DELA:

- a) **METODA RAZGOVORA** (v frontalnih uvodih, zaključnih delih, sugestivna vprašanja – razgovor usmerjamo, da ne zaide s teme, v praktičnem delu individualni razgovor s posameznim otrokom kot spodbuda, premagovanje ovir, učence usposobimo za razlaganje svojih in umetniških likovnih del)
- b) **METODA RAZLAGE** (redko, predvsem na začetku za motivacijo in vzbuditev interesa, razlago likovnega problema in naloge, ob demonstriranju likovne tehnike, materialov, pri vrednotenju ob predstavitvi kriterijev. Razlaga naj bo kratka, nazorna, logično strukturirana.)
- c) **METODA DELA Z BESEDILOM** (=branje; pri ilustriranju literarnega besedila, branje izjav, misli umetnikov, napisov ob umetninah)
- d) **METODA RISANJA IN PISANJA** (izdelava tabelske slike, predstavitev kriterijev vrednotenja, zapis v zvezke)

2. VIZUALNE METODE DELA:

- a) **METODA PRIKAZOVANJA** je najpomembnejša metoda pri LV. Prikazujemo predmete, pojave vidnega sveta neposredno, reproducirane pojave vidnega sveta, reprodukcije...Otrokom omogočimo neposredno seznanitev, neposreden stik lahko nadomeščajo posnetki, fotografije, videoposnetki... Aplikacije vidne stvarnosti (risbe živali, rastlin..) so neprimerne, ker ne dajejo ustreznih podatkov o vidnem svetu. Kažemo likovna dela z nesporno umetniško kakovostjo – reprodukcije dovolj velike, nazorne, kakovostne, format A3, z več kot 6 različnih primerov dosežemo, da vidnega ne kopirajo, otroke opozarjamo na vizualne značilnosti ogledovanega.
- b) **METODA DELA Z AVDIOVIZUALNIMI SREDSTVI** (grafoskop - oblike, barve, silhuete, reševanje likovnih problemov; episkop – reprodukcije; diaprojektor – reprodukcije, fotografije; televizor z videorekorderjem – uvodni delu ure, kratki posnetki, nekaj minut, seznanitev z motivi; računalnik – sodobni CD-ji z likovno vsebino, internet: informacije o umetnikih, razstavah, likovnih delih, virtualne galerije)

3. PRAKTIČNO-MANIPULATIVNE METODE DELA:

- a) **METODA DEMOSTRIRANJA** je pogosto uporabljena v sodobni likovni vzgoji (vizualna, tipna percepcija, zaznava s čutili). Gre za prikazovanje tistega, kar je mogoče zaznati s čutili – demonstracija postopkov dela, uporabo orodij, likovne tehnike, prikaz estetskih in neestetskih predmetov ter likovnih del otrok in odraslih umetnikov. Demonstriramo natančno, sistematično, nazorno, tako da sledi ves razred. Demonstriramo le način dela, ne način likovnega izražanja, demonstriramo principe dela, ne pa oblikovnega vzorca.
- b) **METODA PRAKTIČNEGA LIKOVNEGA IZRAŽANJA** – likovna vzgoja temelji na otrokovem lastnem praktičnem ustvarjalnem delu. Poseganje v delo otrok naj bo nežno, previdno in premišljeno. Otrokom pri delu pomagamo, ko jim zmanjka motivacije, ko se pojavijo problemi, nikoli pa ne posegamo v njihove ustvarjalne postopke. Vsak otrok ima pravico likovno ustvarjati po svoje, imeti dovolj prostora za delo in potreben material.
- c) **METODA EKSPERIMENTIRANJA** ali raziskovanja in poskušanja se uporablja pri uvajanju novih likovnih tehnik, materialov, postopkov, mešanju barv...Vsak otrok naj ima na voljo dovolj časa, da samostojno eksperimentira in odkriva značilnosti in možnosti.

SPECIFIČNE METODE DELA PRI LIKOVNI VZGOJI so sistemi načinov dela, ki izhajajo iz štirih osnovnih karakteristik estetskega fenomena v didaktičnih procesih.

1. METODE, KI IZHAJAJO IZ SPECIFIČNOSTI ESTETSKE KOMUNIKACIJE: metoda estetske komunikacije – metoda estetskega kultiviranja in metoda širjenja in elaboriranja likovne senzibilnosti

Estetska komunikacija se razlikuje od družbene in znanstvene komunikacije. Gre za prenos emocionalno-estetskega sporočila in za kultiviranje zavesti sprejemnika sporočila ter bogatenje njegove občutljivosti za likovne strukture. Bistvo obeh metod je, da prenos emocionalno-estetskega sporočila usmerja učitelj tako, da *kultivira zavest učencev* (da se med seboj upoštevajo in so strpni do drugačnih likovnih rešitev in interpretacij). Učitelj upošteva, da vsi učenci ne doživljajo in presojuje enako in učence z upoštevanjem različnosti dodatno motivira. Učenci na svojih delih izrazijo različnost estetskih doživetij in estetskih sodb. Učenci si *širijo občutljivost za posamezne likovne komponente*, spoznavajo različne strukture likovnega izražanja in pridobivajo likovna spoznanja in likovno občutljivost.

2. METODE, KI IZHAJAJO IZ KOMPLEKSNOSTI LIKOVNIH POJAVNOSTI, FUNKCIJ IN PROCESOV: metoda kompleksnosti in prepletanja in metoda izmeničnih vplivov

Metodi poudarjata *slojevitost* likovne ustvarjalnosti in likovno-ustvarjalnih procesov. Ustvarjalna uporaba teh metod pri učencih spodbuja slojevitost likovne ustvarjalnosti (motiv, tehnika, likovni jezik, osebnost posameznika). Učenci se likovno izražajo spodbujeni z enim od mnogih naštetih elementov slojevitosti, druge vključujejo v svoje likovno izražanje. Učitelj med delom preliva pozornost otrok iz enega v drugi sloj in opravi isti postopek pri vrednotenju, ob končani likovni nalogi.

3. METODE, KI IZHAJAJO IZ INDIVIDUALNIH, SUBJEKTIVNIH ZNAČILNOSTI LIKOVNIH FENOMENOV: metoda osveščanja lastne senzibilnosti in metoda avtonomnih likovnih postopkov

Metodi upoštevata *individualnost* učencev pri likovno-ustvarjalnem delu in v recepciji umetniških del. Metodi pripomoreta k uvajanju učencev v *lastno osveščanje* subjektivnosti in senzibilnosti, s čimer učenci v delu počasi preidejo iz spontanosti na samosvoj, subjektiven in vse bolj zavesten proces. Učitelj postopa tako, da se likovni doživljaj oz. likovno oblikovanje obdrži pri učencih v zavesti kot likovna izkušnja, ki jo lahko v ustreznih situacijah ponovno izkoristijo, s čimer povečajo lastno likovno občutljivost. Z metodo osveščanja lastne likovne senzibilnosti spodbujamo učence, da v likovnem delu prehajajo od spontanega k zavestnemu subjektivnemu likovnemu delovanju. Z uporabo metode avtonomnih likovnih postopkov se pri učencih razvijajo individualne likovno-oblikovalske in likovno-izrazne strategije.

4. METODE, KI IZHAJAJO IZ SPECIFIČNOSTI USTVARJALNIH PROCESOV: metoda transponiranja in alternativ in metoda posrednih stimulansov

Metodi temeljita na postopku transponiranja, pri katerem se prožita *izvirnost in lastno iskanje rešitev*. Učencem omogočata, da se spopadejo z neznanim in novim, saj daje učitelj posredna navodila pri reševanju likovnega problema in pri izvedbi likovne tehnike. Metodi pripomoreta k uspešnosti likovno-ustvarjalnega dela, saj spodbujata učence k iskanju alternativ pri reševanju likovne naloge.

5. METODE, KI IZHAJAJO IZ SPECIFIČNOSTI LIKOVNIH TEHNIK: metoda direktnega učenja likovne tehnike in metoda samostojnega dojetja in usvajanja likovne tehnike s pomočjo lastne izkušnje

Metodi učence spodbujata k *iskanju rešitev* v poznanih likovnih tehnikah in tehničnih postopkih ter k izvedbi izvirne likovne tehnike. Skozi lastno delo učenci spoznavajo posamezne likovne tehnike, ustrezna uporaba metod pa jih vodi k razvijanju *izvirnega postopka* v izvedbi likovne tehnike in individualnega postopka pri tehnični izvedbi likovnega dela. Individualne značilnosti posameznih tehnik in pridobljene izkušnje učenci nato primerjajo med seboj in prepoznajo podobnosti in različnosti.

OBLIKE DELA PRI LIKOVNI VZGOJI: *frontalna, individualna, delo v dvojicah, skupinsko delo* (običajno vsi člani skupine ustvarjajo, sodelujejo, se dogovarjajo, prilagajajo, na večjih formatih), *skupno delo* (vsi učenci sodelujejo pri enem ali več likovnih delih, vsak prispeva svoj delež)

VERIFIKACIJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA obsega spremljanje, opazovanje, merjenje, analizo, presojanje, vrednotenje in ocenjevanje procesa in njegovih izidov oz. dosežkov.

SPREMLJANJE IN OPAZOVANJE pomeni iskanje sprotnih povratnih informacij, ki je lahko naključno in nesistematično, lahko pa je namerno, načrtno in sistematično.

ANALIZA sledi iskanju in oblikovanju povratnih informacij, ugotavljanju značilnosti, povezav in medsebojnega učinkovanja različnih komponent in dejavnikov procesa.

VREDNOTENJE pomeni ugotavljanje in določanje vrednosti in pomena VI procesu, njegovim sestavinam, didaktičnim pojavom in dosežkom. Je presojanje nečesa po določenih kriterijih, je sistematično zbiranje podatkov o nekem pojavu z namenom dati o njem vrednostno sodbo in ga na podlagi tega izboljšati.

OCENJEVANJE je poseben primer vrednotenja, ki je usmerjeno v oblikovanje ocene dosežkov učencev po vnaprej odločenih stopnjah ocen. Z oceno se določi vrednost učenčevega dosežka.

VREDNOTENJE PRI LIKOVNI VZGOJI se v osnovni šoli pojavi v treh pogledih:

1. kot eden izmed ciljev likovne vzgoje – učenci se ustvarjalno usposabljujejo za doživljanje in vrednotenje lepote v naravi, umetninah, uporabnih predmetih in drugih medijih vizualne kulture
2. kot področje likovne vzgoje, kjer se učenci navajajo na vrednotenje umetniških del odraslih umetnikov
3. kot zaključna faza ustvarjalnega procesa, kjer gre za komunikacijo med učenci, učiteljem, likovnimi deli in kriteriji → ko govorimo o vrednotenju pri likovni vzgoji, mislimo na sklepno fazo ustvarjalnega procesa (pregledna postavitev izdelkov, vidnost, sodelovanje učencev z vsemi čutili, kriteriji na tabli)

Ločimo:

- **formativno oziroma procesno vrednotenje** (vključeno v sam proces pri praktičnem likovno-ustvarjalnem delu učencev; namenjeno je ugotavljanju stanja, odpravljanju težav in spodbudam za nadaljnje delo, torej v usmerjanje in vodenje učencev, gre za korekturo, usmerjanje, spodbujanje; za individualizirano delo pri nastajanju likovnih del, usmerjeno k doseganju rešitve postavljene likovne naloge) in

- **sumativno oziroma fazno vrednotenje** (se pojavlja ob zaključku didaktične enote, kot posebna faza se nanaša na končana likovna dela).

KRITERIJI ZA VREDNOTENJE OTROŠKIH LIKOVNIH DEL:

- RAZVOJNI KRITERIJI: primeren motiv, kako ga upodablja, podrobnosti, raznolike črte, primerno število barv, upodablja prostor, kompozicija, proporcija, likovna tehnika, material, orodja
- USTVARJALNI KRITERIJI: originalno, nevsakdanje, brez šablon, nepričakovano
- MATERIALNO-TEHNIČNI KRITERIJI: primeren format, možnosti uporabe materialov

OPISNO OCENJEVANJE PRI LIKOVNI VZGOJI

Ocenjevanje je usmerjeno k oblikovanju zapisa z vrednotenjem prepoznanih učenčevih dosežkov, v razmerju do učnih ciljev in do njegovih prejšnjih dosežkov. Opisno ocenjevanje pomeni popolno individualizacijo, kjer učitelj na osnovi opazovanj in nastalih rezultatov pri vsakem didaktičnem sklopu, opiše vsakega učenca posebej, ne da bi ga primerjal z drugimi.

Opisna ocena vsebuje tudi otrokovo ime, nastaja sproti, primerja napredek vsakega posameznega učenca z njegovo predhodno stopnjo, z njegovimi zmožnostmi in objektivnimi možnostmi. Je dobra povratna informacija, saj ponudi kvalitetne rešitve, opozori pa na pomanjkljivosti in nudi način kako jih popraviti.

V učnem procesu učitelj spremlja in zapisuje učenčev kognitivni, psihomotorični in afektivni razvoj.

Na KOGNITIVNEM področju učitelj ugotavlja in pisano beleži: usvojitev pojmov, principov, ki temeljijo na besednih in drugih simbolih, posredovanih in približanih s pomočjo analiz, sintez, opazovanj, primerjav in opredelitev; razumevanje pojmov in pravil ter njihovo uporabo pri likovnem izražanju; kritično vrednotenje.

Na PSIHOMOTORIČNEM področju učitelj spremlja in beleži: usvajanje spretnosti pri praktičnem delu učencev, motorično občutljivost in tehnično spretnost; usvajanje znanj na področju likovne tehnike dela. Na AFEKTIVNEM področju spremlja: prizadevnost, natančnost, vztrajnost, trud, zavzetost, zmogljivost; dražljivost, ekspresivnost, senzitivnost; doživljanje likovnih stvaritev in problemov v okolju. Spremlja tudi učenčevo socializacijsko dozorevanje: samozavest, samostojnost, nesebičnost...

Pri formativnem in sumativnem zapisu učenčevih dosežkov naj učitelj upošteva: *rešitev likovnega problema, izvedbo likovne tehnike, izvirnost motiva, učenčevo delo, uspešnost na posameznem področju.*

A) SPROTNO OZ. FORMATIVNO OCENJEVANJE PRI LIKOVNI VZGOJI

Učitelj sprti zapisuje ocene, saj na tak način spremlja otrokove individualne dosežke, otroka dobro spoznava, pozna njegov osebni razvoj in likovne sposobnosti. Primerni so sprotni, kratki komentarji k otrokovim likovnim izdelkom, saj učenci dobijo formativne povratne informacije, ki jih motivirajo in usmerjajo. Pri zapisu najprej zapišemo pozitivne stvari, šele nato izpostavimo morebitne pomanjkljivosti in napake, predlagamo boljšo rešitev in oceno zaključimo optimistično. Ocena ima za otroka motivacijski namen, zato naj bo zapisana tako, da nakazuje možnost uspeha, učitelju pa pomaga spremljati otrokov likovni razvoj. Z opisno oceno spremljamo otrokov celovit likovni razvoj na kognitivnem, afektivnem in psihomotoričnem področju, saj zapisujemo usvojeno znanje, razvite in pridobljene spretnosti ter privzgojene navade.

Primeri formativne, sprotne ocene:

Nik, tvoja slika je zelo uspela, saj si dobro razporedil obe figuri in z barvami zapolnil ploskve tako, da se predmeti med seboj ločijo. Pri delu si bil dovolj vztrajen in si na zanimiv način izkoristil možnosti slikanja z barvnimi kredami na sivo podlago. (slikanje v 3.razredu, problem: barvna ploskev in slika, tehnika: slikanje z barvnimi kredami)

Rok, lepo si nakazal deževen dan, pri delu si bil ustvarjalen in vztrajen. Morda bi lahko barve med seboj bolj mešal. Z mešano tehniko si lepo zapolnil prostor in naredil razgiban izdelek. (linija-ploskev, mešanje barv, mešana tehnika: flomaster-tempera)

Maja, tvoja slika je uspela, ploskev si dobro zapolnila. Z voščenko bi lahko bolj pritisnila. Tvoja slika mi je všeč, saj si bila zelo vztrajna pri risanju podrobnosti.

Vlado, tvoja risba je zelo uspela, pri delu si bil ustvarjalen in sproščen. S črnim flomastrom si na zanimiv način narisal drevo in odpadanje listja. S široko paletto barv si v celoti zapolnil ploskev. Ob zlivanju barv so nastale čudovite barve, značilne za jesen. Tvoj izdelek mi je všeč, ker je tako izviren. (deček, 6,5 let, sorodne barve, mešana tehnika, jesen)

Alen, tvoja slika je uspela. Ravnovesje na ploskvi je lepo razvidno, saj si dobro razporedil snežaka in ptičjo hišico. Ploskev si v celoti zapolnil. Pri delu si bil vztrajen, kar se lepo vidi na snežaku. Na zanimiv način si izkoristil možnost risanja z belo barvo na črno podlago. Le tako naprej. (deček, 6 let, svetla tempera na temni podlagi, snežak)

B) SUMATIVNO OCENJEVANJE - KONČNA OPISNA OCENA PRI LIKOVNI VZGOJI

Tudi končni zapis, sumativna ocena, naj bo konkretna, spodbudna, pregledna in razumljiva. Naj ne bo preobsežna, naj vsebuje opis dosežkov na vseh področjih (kognitivnem, afektivnem in psihomotoričnem) in poudarja napredek na področju likovne vzgoje.

Primer sumativne ocene:

Mojca loči in poimenuje osnovne likovne tehnike. Po likovnih področjih loči osnovne materiale in orodja. Loči likovne ustvarjalce in njihove stvaritve. Pri vodenem opazovanju opazi likovne elemente na predmetih in v naravi. Se sproščeno likovno izraža in uporablja domišljijo in likovni spomin. Rada se preizkuša v novih likovnih tehnikah, s svojimi izdelki se hitro zadovolji. Skuša slediti predstavljenim likovnim tehnikam. Sodeluje pri vrednotenju likovnih izdelkov. Sovrstnike zna pohvaliti za lep likovni izdelek.

LIKOVNI TIPI OTROK

O likovnih tipih otrok govorimo, kadar mislimo na razlike med otroci, ki izhajajo iz različnih likovnih dejavnikov.

Glede na **LIKOVNE DEJAVNIKE** lahko otroke uvrstimo v več skupin, kjer ima vsaka značilnost nasprotni pol:

- + **vizualni tip** (želi stvari videti, neposredne vidne vtise, realistično izrazi podrobnosti) – **imaginativni tip** (ima večjo predstavljalnost, dela po domišljiji)
- + **intelektualni tip** (načrtuje gradnjo dela, želi izvedeti nekaj več) – **ekspresivni tip** (privlači ga oblika, struktura, barva, zvok, prepusti se čustvom in spontanosti)
- + **senzitivni tip** (rabi neposredno spodbudo – dotik, vid, vonj, sluh - opazovanje) – **tip likovnega spomina** (zanaša se na spomin, strukturo prepozna, jo je že nekje videl, to mu je povod za likovno aktivnost)
- + **analitični tip** (izhaja iz detajlov, jih povezuje v celoto) - **sintetični tip** (vidi celoto, jo razgradi, oblike poenostavlja v čisto oblikovno celoto)
- + **motorično-tehnični tip** (spretno izvedena dela) – **nespreten tip** (vtis nespretnosti, nepopolnosti)

Glede na **AFINITETO DO LIKOVNO IZRAZNIH SREDSTEV** (kako jih uporablja) učence razdelimo v več skupin:

- + **koloristični tip** (primarni izraz je barva) - **grafični tip** (raje ima risbo, črte, močno prisotne tudi v sliki)
- + **konstruktivni tip** (gradi lik.delo na enem mestu, element za elementom, preiščeno) – **impulzivni tip** (spontanost, nedoslednost, gradi istočasno po celi ploskvi)
- + **prostorski tip** (začutimo prostor, nakazuje optični prostor) – **dekorativni tip** (gradi ploskovno, stvari postavlja druge ob drugo)

Glede na **ZNAČILNE OSEBNOSTNE POTEZE** ločimo med učenci: **hitre** ali **počasne**, **pedantne** (natančne) ali **površne**, **aktivne** ali **pasivne**.

V nižjih razredih osnovne šole prevladujejo ekspresivni in koloristični tipi, sledijo jim imaginativni in dekorativni tipi, nato pa še senzitivni in impulzivni. Zasledimo pa manj vizualnih in grafičnih tipov.

PROBLEMSKA NARAVNANOST POUKA LIKOVNE VZGOJE

Predstavlja fleksibilen, ustvarjalen in dinamičen proces učenja na problemskih situacijah. Problemska situacija, na katerih temelji učenje, izzove pri učencih miselne procese, ki jih pripeljejo do znanja in izvornih likovnih rešitev.

Problemsko zasnovan pouk spodbuja notranjo motivacijo in zavzetost učencev. Temelji na dvosmerni komunikaciji med učiteljem in učenci. Pouk se izvaja problemsko, ko je izhodišče za likovno ustvarjalno delo likovno-teoretični problem. Učenci spoznavajo likovni problem preko raznovrstnih informacij, ki jim jih posreduje učitelj v besedni obliki in nazorno prikaže. Primerne oblike in metode dela dodatno spodbudijo učence, da raziskujejo, razmišljajo, podoživljajo in se ustvarjalno likovno izražajo. Učitelj učence spodbuja in jih usmerja pri delu, daje preiščena navodila. Vse artikulacijske stopnje učne ure morajo biti zasnovane in izpeljane problemsko, gre za postopno odkrivanje teoretičnih problemov. Problemska naravnost pouka pri učencih sproža proces mišljenja, spoznavanja, doživljanja in likovnega izražanja. Že učenci prvih treh razredov so sposobni spoznavati in usvajati likovne in druge pojme ter ustvarjalno reševati likovne probleme.

SUBJEKTIVNI DEJAVNIKI UČENJA PRI PROBLEMSKEM POUKU

Učenje pri problemskem pouku likovne vzgoje obsega: usvajanje likovnih pojmov, privzganje doživljajskih naravnosti, samostojnost, čustveno razgibanost, doživetost, usvajanje vrednot in nazorov.

Učenje pri likovni vzgoji je zavesten, deloven, smiseln, celovit postopek, v katerem bi naj učenci svajali nova likovna znanja, razvijali ročne spretnosti in si privzganjali navade.

Problemski pouk naj omogoča razvijanje zmožnosti za: ohranitev izkušnje (retencija), prepoznavanje naučenega (rekognicija), uporabo naučenega (reprodukcija).

Kot subjektivne dejavnike problemskega pouka lahko označimo tudi izbiro oblik in metod poučevanja in učenja in učiteljevo poznavanje umskih in likovnih zmožnosti posameznega učenca.

Pri problemskem pouku mora učitelj upoštevati učne stile učencev: zaznavni stili (vidni, slušni, kinestetični), spoznavni stili (racionalni, empirični, intuitivni), stili po mišljenju (konvergentni, divergentni, sintetični, analitični), stili po delovanju (aktivistični, pragmatični, analitični, teoretični).

Na uspešnost učenca poleg umskih zmožnosti vplivajo tudi: raven obvladovanja likovnega jezika, zmožnost motivacije, likovna nadarjenost, prizadevnost, zainteresiranost za likovno izražanje in besedno opisovanje likovnih pojmov, osebnost oz. značaj, starostna stopnja in spol.

Učitelj na nekatere dejavnike ne more vplivati, vendar mora s svojim delom omogočiti vsakemu učencu, da se lahko izkaže na način, ki mu najbolj ustreza in mu dopusti individualni likovni izraz v okviru njegovih zmožnosti.

OBJEKTIVNI DEJAVNIKI UČENJA PRI PROBLEMSKEM POUKU

Pri problemskem pouku načrtuje učitelj svoje delo (cilje) in delo (cilje) učencev ter cilje programa (likovne naloge).

Pri načrtovanju problemskega pouka likovne vzgoje upošteva učitelj naslednje pogoje: primernost učilnice, število učencev v razredu, določene vloge učencev, učitelja in likovnega programa, profil učitelja, materialne razmere, koncept likovne vzgoje v celostno razvijanje učenca (vsa tri področja), priprava in uporaba primernih medijev, uporaba različnih oblik in metod dela.

NAČRTOVANJE LIKOVNO VZGOJNEGA DELA V OŠ

1. **LETNO NAČRTOVANJE** – podajo se globalni cilji LV, glede na starostno stopnjo oz. razred, globalno se določijo materiali in tehnike (nabava), predvidevajo se možne spremembe v organizaciji prostora, načrtuje se ogled razstav v galeriji, na prostem, ogled filma, obisk umetnika v ateljeju, povabilo umetnika v šolo, načrtuje se priprava razstav, sodelovanje na likovnih natečajih, sodelovanje s starši pri skupnih aktivnostih, delavnicah...

2. **NAČRTOVANJE PO OBDOBJIH** zajema ponavadi en letni čas, gre za povezovanje LV z dogajanjem v naravi, z družbenimi dogodki, prazniki, praznovanji... Ob povezovanju z zunanjimi dogodki se določijo cilji za posamezno obdobje, določi se več dejavnosti. Cilji za naslednje obdobje se določijo glede na doseženo stanje v prejšnjem obdobju. Pazimo na po obdobjih primerno razdeljene naloge: po področjih, po likovnih nalogah, glede na spoznavanje novih tehnik, glede na načine dela. Določi se širši obseg likovnih problemov, ki se realizirajo glede na dinamiko skupine. S tem ima učitelj več možnosti izbire, prilagajanja.

3. **PROJEKTNO NAČRTOVANJE** lahko zajema različna časovna obdobja. Jasno moramo določiti: globalne cilje, razvojne cilje, potek projekta, udeležence, materialne in tehnične zahteve, časovni obseg, predvidene rezultate. Izdelati je potrebno podroben načrt, ki obsega vse to. Projekt je treba spremljati in ga na koncu ovrednotiti z različnih stališč.

4. **TEDENSKO NAČRTOVANJE** se ponavadi dotika določene teme, ki jo obdelamo v kratkem časovnem obdobju – tednu, desetih dneh. Načrtuje se par aktivnosti, kjer se otroci s podobnim likovnim problemom, nalogo, motivom tehnik srečajo na različne načine. Omogoča strnjeno obdelavo problematike, ki jo otroci dojamejo kot celoto, pri kateri se dejavnosti prepletajo. Primer: krasitev ob novem letu, teden izdelave mask, teden mešanja barv, teden odtiskovanja...

5. **DNEVNO NAČRTOVANJE** – dnevna priprava je sestavni del vsake ure v razredu. Učitelj se na uro pripravi vsebinsko, pedagoško, materialno in psihofizično. Ima izhodišča, vezana na likovno nalogo – motiv, tehnika ali problem. Učna ura je artikulirana na uvodni del (uvod, pogovor o likovni nalogi, napoved smotra, napotki za delo), osrednji del (praktično delo učencev), zaključni del (vrednotenje).

TIPI UČNIH UR

Glede na vsebino didaktične enote pri likovni vzgoji razlikujemo **ure praktičnega dela** in **ure teoretičnega dela oz. vrednotenja**.

Glede na variacije pri obvladovanju likovnega problema ločimo: **uro urjenja** (likovni problem spoznamo z učenjem, nato ga spoznavamo z vajo), **uro spontanega učenja** (če so učenci dovolj motivirani in če je likovni problem dobro predstavljen se obvlada z ustvarjalnim delom) in **uro sprejemanja umetniških del** (likovni problem analiziramo kot teoretično uro ali kot uro opazovanja umetniških del).

Z vključevanjem teoretičnih in praktičnih ur razlikujemo naslednje značilnosti učnih ur: **uro učenja** (spoznavanje in zbiranje podatkov o likovnem problemu), **uro igre** (učenec se sprosti, improvizira in išče rešitev, a je še ne najde), **uro ustvarjanja** (pride do originalne rešitve likovnega problema), **uro dela** (ustvarjalno idejo realizira) in **uro vrednotenja** (rezultatov didaktične enote ali učnega sklopa).

Značilnosti učnih ur lahko določimo tudi glede na učno obliko: individualni, skupinski in frontalni pouk.

Ure praktičnega dela so lahko usmerjene v študijo likovnega problema, torej vajo, lahko pa so namenjene spontanemu likovnemu izražanju. Glede na ustvarjalne procese so to lahko ure učenja, če pa gre za svobodno praktično delo pa tudi ura igre in ustvarjanja.

Tudi teoretične ure lahko potekajo v različnih oblikah pouka. Lahko so ure analize likovnih problemov ali ure sprejemanja likovnih del.

IZHODIŠČA ZA NAČRTOVANJE POUKA LV – UČNO VZGOJNE STRATEGIJE:

* Učitelj lahko pouk začne z razlago **likovnega problema**. Temu poišče primeren motiv in likovno tehniko. Poudarjen je **kognitivni vidik (K)**, afektivni in psihomotorični vidik sta v funkciji spoznavanja.

* Učitelj lahko učencem najprej predstavi izbran **motiv**. Z ustreznimi metodami učencem približa še likovni problem, skupaj pa izberejo najprimernejšo tehniko za realizacijo tako postavljenih nalog. Poudarjen je **afektivni vidik (A)**, kognitivni in psihomotorični sta v funkciji poglobljanja in likovnega izražanja doživetega.

* Učitelj lahko pouk LV prične tudi s predstavitev zanimive **likovne tehnike**. Ob tem najprej izbere primeren motiv, ki mu doda še ustrezen likovni problem. Takšno načrtovanje poudarja **psihomotorični vidik (PM)**, kognitivni in afektivni pa sta v funkciji uspešnega razvijanja motoričnih spretnosti.

CILJNA NARAVNANOST POUKA LIKOVNE VZGOJE

Ko učitelj izbere in oblikuje likovno nalogo, mora optimalno izbrati, oblikovati in načrtovati cilje. Za konkretnije učinke pouka načrtuje cilje oz. namere, za bolj daljnosežne učinke pa smotre oz. vrednote. Za dosego postavljenega cilja pri LV so likovne naloge tiste, ki določajo učencem kaj morajo delati, da jih bodo dosegli. Učitelj načrtuje pouk tako, da bodo učenci likovne pojme razumeli, jih doživeli in uporabili v svojem likovnem izrazu.

Pri načrtovanju realizacije ciljev predvidi učitelj različne poti, ki bodo privedle do skladnega razvoja vseh treh vidikov učenčeve osebnosti (kognitivnega, afektivnega, psihomotoričnega). Učitelj mora dobro poznati temeljna področja učenčeve osebnosti, ki jih želi razvijati, saj pri oblikovanju izhaja iz učenca. Jasno postavljeni cilji, razvrščeni po pedagoško-psihološkem, spoznavno-teoretskem in praktičnem sistemu, omogočajo pravilno izbiro metod in oblik dela ter medijev za realizacijo izbrane likovne naloge. Čeprav so VI cilji za določeno razvojno stopnjo učencev oz. razred oblikovani enotno, mora učitelj pri realizaciji upoštevati individualne posebnosti učencev. Načrtovano in premišljeno oblikovanje VI ciljev omogoča izbiro primerne vsebine, oblik in metod dela ter virov znanja.

Oblikovanje in načrtovanje ciljev oz. namer je pomembna naloga učitelja. Cilj pomeni namernost, usmerjenost na neko končno namero.

Cilji so namenjeni učencem. Določajo kaj morajo učenci delati, da bodo dosegli postavljeni cilj in napovedujejo, kaj namerava učitelj narediti. Z oblikovanjem ciljev učitelj načrtuje kakšne dosežke oz. kakšne spremembe vedenja in vedenja pri učencih pričakuje s svojim poučevanjem in vzgajanjem ter z učenčevim lastnim učenjem in prizadevanjem pri pouku LV. Spreminjanje vedenja in vedenja predstavlja načrtno in k ciljem usmerjeno dejavnost.

Pri likovni vzgoji učitelj načrtuje V-I cilje in V-I proces tako, da učenci likovne in druge pojme razumejo, doživijo in jih likovno izrazijo. Učitelj pri postavljanju ciljev predvideva kakšno bo ravnanje učencev in kakšne bodo okoliščine. Predvideva pa tudi primere, ko učenci ciljev ne bodo dosegli. Učitelj napiše in predstavi kriterije/merila, s katerimi spremlja in preveri izdelke učencev in vloženo delo.

Cilji odražajo realizacijo osnovnih nalog pouka likovne vzgoje: socialno-integracijske, vzgojno-socializacijske in izobraževalno-kvalifikacijske. Reševanje teh nalog bo učinkovito, če bo učitelj jasno določil in opredelil izobraževalne cilje.

VZGOJNI IN IZOBRAŽEVALNI CILJI LIKOVNE VZGOJE

VZGOJNI CILJI

Predstavljajo osebni razvoj učencev, njihove moralne in estetske norme v sprejemanju in preoblikovanju okolja ter narave. Ti cilji bi naj pripomogli k razvoju vzgojene osebnosti.

↓

ESTETSKI CILJI

Spodbujajo interes in potrebo ter razvijajo zmožnost estetskega doživljanja in dojemanja lepote v naravi in umetnosti.

↓

SOCIALNO-MORALNI CILJI

Razvijajo učenčev odnos do soljudi in okolja.

↓

EMOCIONALNI CILJI

Razvijajo pozitivna čustva, doživljanje, dejavnost, veselje, sproščenost.

IZOBRAŽEVALNI CILJI

Dopolnjujejo vzgojne cilje in omogočajo učenčev vsestranski razvoj pri LV. Nanašajo se na družbeni vidik, na znanstveno in umetniško izobraževanje. Pripomogli bi naj pri pridobivanju znanja in pri razvoju likovnih sposobnosti učencev.

↓

INFORMATIVNI CILJI

Določajo vsebino likovnih problemov.

↓

FORMATIVNI CILJI

Določajo strategijo reševanja likovne naloge pri likovnem izražanju.

↓

KONČNI CILJI

Obsegajo načrtovanje napredka učencev, za katerega so pogoj učenci in učitelj.

↓

PROCESNI CILJI

Obsegajo vse, kar počnejo učitelj in učenci v učnem procesu.

RAZVOJNI (FUNKCIONALNI) CILJI

Povedo kako učenci usvajajo znanje, kako izostrujejo misli in razvijajo spretnosti. Doseganje funkcionalnih ciljev pri LV omogoča problemsko zastavljena likovna naloga.

BLOOMOVA TAKSONOMIJA:

- 1.ZNANJE (reprodukcija, prepoznavanje): poznavanje dejstev, podatkov, imen, pojmov, metod in tehnik, zakonitosti.
- 2.RAZUMEVANJE (samostojno prevajanje v drugo simbolično obliko): razumevanje dogodkov, pojavov, zvez, principov, zakonitosti, teorij.
- 3.UPORABA (pridobljena znanja v novih situacijah – reševanje podobnih problemov na osnovi naučenih principov in pojmov)
- 4.ANALIZA (sestavine v celoti in ugotavljanje odnosov med njimi)
- 5.SINTEZA (ustvarjanje nove celote iz prej spoznanih sestavin na samosvoj in izviren način)
- 6.VREDNOTENJE (izražanje sodb na osnovi lastnih spoznanj in izdelanih notranjih/zunanjih kriterijev)

TAKSONOMIJA V-I CILJEV PRI LV

V naši likovno-pedagoški praksi so v uporabi naslednje podstopnje taksonomij:

- **taksonomija za kognitivni razvoj:** znanje, razumevanje in uporabljivost, razčlenjanje in vcelotenje (analiza in sinteza), vrednotenje
- **taksonomija za psihomotorični razvoj:** posnemanje, ročna spretnost in natančnost, razčlenjanje in vcelotenje (analiza in sinteza), usvajanje
- **taksonomija za afektivni razvoj:** dovezetnost, odzivnost in ponotranjenje vrednot, razvrščanje vrednot, doživjetnost (doživljajska občutljivost)

Taksonomija ciljev za kognitivno področje učenčeve osebnosti:

- znanje (prepoznavanje likovnih in drugih pojmov, zmožnost obnavljanja le-teh, učenci dokažejo, da prepoznavajo, razumejo in pomnijo likovne probleme in jih znajo uporabiti pri likovnem izražanju)
- razumevanje in uporabljivost (višja stopnja razumevanja, zmožnost uporabiti znanje o likovni nalogi pri izražanju, učenci kažejo razumevanje likovne naloge)
- analiza in sinteza (zmožnost razčlenjevanja usvojenih likovnih pojmov na sestavne dele, da učenci dojamejo strukturo in odnose med njimi, zmožnost vcelotenja posameznih spoznanj v novo celoto)
- vrednotenje (pomeni sistematično zbiranje podatkov oz. predstavlja zmožnosti učencev v presojanju vrednosti likovnih del, zasnovano na kriterijih, je najvišji cilj za kognitivno področje, pomeni kritično analizo opravljenega dela in napredka učencev, kar vodi v označitev dosežkov v obliki ocene)

Taksonomija ciljev za psihomotorično področje učenčeve osebnosti:

- posnemanje (pridobivanje informacij s pomočjo učiteljevega posredovanja teoretičnih pojmov in postopkov izvajanja tehnike, učenec sprejema vidne informacije in posnema postopke)
- ročna spretnost in natančnost (začetek motoričnega izražanja, ki je najprej negotovo in se z vajo boljša, reševanje likovne tehnike postaja samostojno, potrebni so zgledi-posnemanje, učenci tehniko posnemajo, a že iščejo lastne izvirne rešitve, natančnost je posledica ponavljanja, vidna je določena mera zanesljivosti in hitrosti ročnih gibov)
- analiza in sinteza (motorične reakcije postanejo avtomatične, so del navad, učenci ne potrebujejo več vodstva, lažje se večja gotovost in samostojnost učencev, naloge so hitro in neposredno opravljene, to pa omogoča harmonična, hitra izvedba tehnike z ustreznim motivom, učenci sledijo učiteljevim navodilom, jih analizirajo, med izvedbo naloge pa odkrivajo nove možnosti)
- usvajanje (likovno izražanje je samostojno, postopki izvajanja tehnike so brez negotovosti, delo je avtomatizirano, brez napak, dejavnost postane sestavni del osebnosti učencev, je ponotranjena, delo je vse bolj osebno, rezultati so ustvarjalni, nastali so na temelju visoko razvitih spretnosti)

Taksonomija ciljev za vzgojno (afektivno) področje učenčeve osebnosti:

- dovezetnost (prva stopnja pozornosti, učenci so pripravljeni spremljati pojave, pojavi se volja za nadziranje dražljaja, najprej je nenamerna, nato se pozornost povečuje in spreminja v zavestno po zaslugi nazornega in zanimivega posredovanja likovnih problemov, opazna je večja pripravljenost za delo in vživljanje v situacijo)
- odzivnost in ponotranjenje vrednot (pomembna zunanja učiteljeva spodbuda, način dela, zadovoljstvo pri učencih kot veselje, navdušenje, ugodje, užitek in vztrajnost, neprijetne izkušnje-negativne emocije, prizadevnost učencev odvisna od tega ali so jim dejstva pomembna ali ne)
- razvrščanje vrednot (učenci svoje pozitivno ali negativno mnenje organizirajo v samostojno emocionalno in estetsko mnenje na temelju primerjanja in povezovanja, gre za sintetiziranje več vrednot, učenci se samostojno odločajo o izbiri likovnih motivov in zaupajo v lastno delo)

- doživetnost (pridobljene vrednote se združujejo, to je najvišja raven vrednot, stališč in doživljanja, kaže se skladno, celovito ponotranjenje pridobljenega in usvojenega, zmožnost osebnega, socialnega in emocionalnega sožitja, odnos do likovnega dela nasploh, ustvarjalnost in likovno mišljenje otrok)

MOTIVACIJA PRI LIKOVNI VZGOJI

Je proces izzivanja oz. zburjanja človekove aktivnosti, njenega usmerjanja v določene predmete in uravnavanja, da bi se dosegli določeni cilji.

ELEMENTI MOTIVACIJE (so vse, kar daje spodbude za likovno izražanje, vse, kar likovno izražanje usmerja in mu določa intenzivnost in trajanje):

1. **ZBURJENJE, NAPETOST IN ZANIMANJE ZA AKTIVNOST** je splošen pogoj, da do likovnega izražanja sploh pride. Otrokovemu zanimanju črpa iz okolja, ki ga preseneča z vedno novimi dražljaji. Ti pretežno prihajajo od učitelja, ki s svojo pozornostjo, urejenostjo, nenavadnimi metodami dela in lastnim delom zbuja pri učencih določeno stopnjo napetosti in s tem tudi pozornost do likovnega dela. Zanimanje do likovnega dela lahko prihaja tudi iz družine, kulturnega kraja, sproža pa se pri eksperimentiranju z materiali, tehnikami in pri samostojnem reševanju likovnih nalog. Zburjenje napetosti in zanimanje za aktivnost pripomorejo, da je učenec pripravljen in motiviran za likovno delo.

2. **NOTRANJA IN ZUNANJA MOTIVACIJA**

□ **NOTRANJA MOTIVACIJA** je iskren interes za določen problem, pristno zanimanje za delo – če učenca določeno področje zanima, bi rad o tem izvedel kaj več. Otrok čuti potrebo po likovnem raziskovanju in izražanju. Vir podkrepitve je v otroku samem, ne zanima ga ocena, zanima ga sama dejavnost (proces). Rad se vključi v krožke, posebno na področjih, ki ga zanimajo. Notranjo motivacijo podpira ustrezno vrednotenje in besedno ocenjevanje.

□ **ZUNANJA MOTIVACIJA** – zunanje motiviranih učencev je na razredni stopnji mnogo manj kot na predmetni. To so učenci, ki delajo pretežno za oceno, pohvalo, nagrado, ki se trudijo, da bi bilo njihovo delo videno, predstavljeno, pohvaljeno, da zadovoljijo želje učitelja, starša, da se postavljajo pred vrstniki, da veljajo za pridnega. So zelo aktivni, vendar za oceno. Za kakovostno usmerjanje zunanje motivacije so primerne razne oblike skupinskega dela, kjer ima nagrada popolnoma drugačno vlogo – tovarštvo, sodelovanje, nagrajeni so vsi člani v skupini.

3. **STORILNOSTNA MOTIVACIJA** je človeška lastnost, kjer človek pričakuje, da bo uspešen in uživa v obvladovanju težkih dejavnosti, kjer se učinek meri. Pri LV se kaže tako, da *ambiciozni* učenci dajejo vse od sebe, ne da bi pričakovali pohvalo. Ženejo se za dosežki in ni nujno, da so prepričani v uspeh. Storilnostna motivacija je značilna za *nadarjene* učence, ki so praviloma skromni. Niso vnaprej prepričani v uspeh svojega izdelka, moramo jim prigovarjati, da so likovno aktivni, jih vzpodbujati. Dosegajo zelo velike uspehe, kvalitetne izdelke, v razvoju prehitvevajo druge, niso nasilni, pripravljeni so sodelovati v skupinah. Za spodbujanje storilnostne motivacije so primerne skupinske slike na tabli, na asfaltu pred šolo, skupinska dekoracija panoja ali stene v šoli.

4. **MOTIVACIJA KOT ZAVEST O CILJU LIKOVNEGA IZRAŽANJA** - zavest o cilju je na razredni stopnji prisotna predvsem na konkretnih takojšnjih ciljih (izdelki otrok), manj vabljivi so vmesni cilji (razlikovanje drugih likovnih področij), še manj pa učence motivirajo oddaljeni cilji (npr. o barvah se učim, ker bom postal soboslikar..)

5. **MOTIVACIJA KOT NIVO ASPIRACIJE** – če želi učenec uspeti pri likovni dejavnosti, je to odvisno od prejšnjih uspehov/neuspehov na tem področju. Učence pri LV vodimo individualno, da dosežajo uspehe v skladu s svojimi zmožnostmi. Učenec tekmuje sam s sabo in ne z drugimi. Samostojno izbira likovne motive in tehnike za iste likovne naloge. Pri LV dovolimo nekaterim učencem, da si izmislijo svoj motiv, drugo tehniko. Če jim to omogočimo, bodo bolj motivirani.

6. **RADOVEDNOST, INTERES KOT MOTIVACIJA** – radovednost se kaže ob odkrivanju nove likovne tehnike, kaže se interes za estetsko ureditev okolja...Želja po lepem, urejenem je v tesni povezavi z željo po ustvarjanju. Učitelj gradu pouk likovne vzgoje na teh željah. Interes razvijamo tudi, če snov strokovno dobro posredujemo, če uporabljamo razgovor bolj kot razlago. Najustreznejšo likovno rešitev najdemo, če se individualno ukvarjamo z vsakim učencem. Posledica takšnega dela je velika odzivnost v otroških likovnih kolonijah, na razstavah...

7. **LIKOVNI MOTIV KOT MOTIVACIJA** – pri učencih razvijamo zanimanje, gojimo ljubezen do likovnih stvaritev, do kulturne dediščine. Usposabljam jih za doživljanje lepote v naravi in umetninah. Motiv v naravi učence prevzame, želijo ga naslikati, prav tako dobijo v umetninah vzpodbude za lastno ustvarjanje. Motivi, ki posebno prevzamejo učence na razredni stopnji so iz njihove neposredne okolice ali domišljije.

8. **MATERIALI, ORODJA IN TEHNIKA KOT MOTIVACIJA** – privlačijo učence in jim vzbujajo željo, da z njimi nekaj ustvarijo. Ponudimo zanimiv materiale, kakovostne, raznovrstne (naj nabavi šola).

POGOJI MOTIVACIJE:

- otroci bodo pri LV optimalno notranje motivirani, kadar bo likovno delo izhajalo iz njihovih potreb ter bo upoštevalo njihove sposobnosti, interese in zmožnosti
- problem mora biti prilagojen otrokovim sposobnostim, ne prelahki, ne pretežki, predstavljati mora izziv – da se dokažejo sebi in okolici
- otroci se morajo zavedati smotra in cilja svoje dejavnosti
- otroci ne smejo biti obremenjeni z dejavniki zunanje motivacije (pričakovanja drugih), motivacija je odvisna od kvalitetno zastavljenega in izpeljanega uvodnega dela likovne dejavnosti
- na motivacijo vpliva prijetno in sproščeno vzdušje med delom, dobra materialna priprava, dovolj časa za delo, odprta naravnost likovnega dela

PLASTI LIKOVNEGA DELA:

- **IKONOLOŠKA PLAST** se odraža v motivu ali temi likovnega dela. Ločimo mnoge različne teme ali motive: krajina, interier, figura, portret, živalski motiv, tihožitje...Tema je pogosto spodbuda za doživljajsko reševanje določenih likovnih nalog.
- **TEHNOLOŠKA PLAST** se kaže v izbiri materiala in tehnike. Tehnika je postopek s katerim material spremenimo v ustvarjalno kreacijo. Izbiramo takšen material in tehniko, ki nam bo v največji možni meri omogočila uresničitev likovnih zamisli. Dobro poznavanje likovnih področij in značilnosti posameznih likovnih tehnik!
- **OBLIKOVNA PLAST** se kaže v likovnem jeziku oz. v likovni strukturi. Med enostavnejše komponente likovne strukture uvrščamo likovne elemente (črta, oblika, barva, tekstura..). Ob povezavi vsaj dveh elementov se pojavijo likovne strukture (simetrija, repeticija, ritem, prostor..). Ko govorimo o organizaciji likovnih elementov, govorimo o kompoziciji.
- **KOMUNIKACIJSKA PLAST** ali likovno sporočilo proučuje teorija komunikacij. Likovno doživetje se ne da strniti v racionalne besede. Možnost subjektivnega doživljanja, kjer vsak opazovalec sam raziskuje in formulira z besedami, ki se ob tem doživljanju porajajo (npr. razberem pozitiven odnos do živali).
- **USTVARJALNA PLAST** odseva individualnost in likovno sposobnost ustvarjalca. Umetnik je tisti, ki likovni problem zazna in ga ustvarjalno reši. Gre za ustvarjalne sposobnosti (npr. razgibanost, likovna prepričljivost).
- **TIPOLOŠKA PLAST** se kaže v umetnikovi individualnosti. Umetniki imajo lasten rokopis, ki zaznamuje celoten likovni izraz umetniškega dela. Umetnikovo individualnost zaznamuje prevladujoča skupina likovnih sposobnosti, uporaba likovno izraznih sredstev in značajske lastnosti. Učitelj mora pri delu z učenci poznati njihove individualne razlike, posamezne likovne tipe otrok in jih pri individualizaciji pouka upoštevati (npr. veselje do nakazovanja površin, vizualni in senzitivni tip).
- **METODOLOŠKA PLAST** se kaže v metodologiji oblikovanja, torej v zavestni izbiri postopkov, ki jih spodbuja želja po določenem izrazu na likovnem delu (npr. gradim od celote k detajlom).
- **STILNO-ZGODOVINSKA PLAST** opredeljuje čas nastanka oz. stil umetniškega dela. Vsako obdobje vpliva na metode oblikovanja, ki jih prepoznamo kot stil (preko 50: renesansa, barok,...).
- **DOMOVINSKA PLAST** se kaže v umetniških delih, ki so bolj ali manj zaznamovana s krajem in okoljem v katerem umetnik biva in ustvarja.
- **NACIONALNO-ZGODOVINSKA PLAST** se kaže v umetnikovi pripadnosti nekemu narodu in njegovi kulturni tradiciji.
- **SOCIOLOŠKA PLAST** se kaže v projekciji družbenega položaja v umetniška dela. Gre za odražanje družbene klime, v kateri je umetnik ustvarjal.

MOTIVI IN VSEBINA V LIKOVNI UMETNOSTI

LIKOVNI MOTIV je tisto, kar likovno delo predstavlja, kar umetnik upodobi. Lahko je enostaven, preprost ali sestavljen. Likovna umetnost pozna veliko motivov:

- **FIGURA** predstavlja likovne upodobitve človeka in ima podvrste motivov: skupinske figure (več figur skupaj), torzo (delna upodobitev), akt (nago telo).
- **PORTRET** predstavlja likovno upodobitev, telesno in zlasti duševno karakteristiko točno določene osebnosti (individualne značilnosti). Ločimo: doprsni, polfigurni, celofigurni, skupinski portret, avtoportret (lastna podoba), karikatura.
- **ŽIVALSKI MOTIVI** predstavljajo likovne upodobitve živali (animalizem).
- **KRAJINA** ali pejzaž je motiv, ki predstavlja naravo. Glede na vrsto krajine (urbana ali ruralna), zajeti plan (široki, ozki) ločimo več vrst motiva krajine: marina (morska krajina), veduta (mesto), panorama.
- **TIHOŽITJE** je likovni motiv, v katerem so razni predmeti nežive narave. Ločimo: vanitas (simbolika minljivosti), cvetlična tihožitja, tihožitja s sadjem, živalska tihožitja.
- **INTERIER** je motiv, ki predstavlja notranjščino prostora, stavbe in se je mnogokrat rabil le za ozadje pri portretu ali tihožitju. Danes je enakovreden ostalim motivom.
- **ŽANR** je motiv, ki prikazuje vsakdanje življenje. Žanrske slike so dragoceno pričevanje o človekovem življenju v različnih obdobjih naše zgodovine. Gre za poklice, prizore iz vsakdanjega življenja.
- **EKSTERIER** je motiv, ki prikazuje dogajanje v odprtem zunanem prostoru.
- **FANTAZIJSKI MOTIVI** (nadrealni) predstavljajo likovno upodobitev ustvarjalčeve domišljije. Mnogokrat so osnova za likovno delo tudi v osnovni šoli. Spodbujajo otrokovo domišljijo – otrok ne omejujejo, razširjajo jim fantazijski svet.
- **DEKORATIVNI MOTIVI** (ornamentalni) dajejo poudarek ploskovitemu načinu slikanja z raznovrstnimi likovnimi ritmi. Spodbujajo otrokov občutek za likovni red, uporabljamo jih redkeje (npr. prtiček, tapeta, poslikava vaze, izdelava ovojnega papirja).
- **ABSTRAKTNI MOTIVI** (nefiguralni, nepredmetni) so izraz novejših smeri v likovni umetnosti. Gre za razmerje oblik in barv. Otrokom v prvi triadi so tuji, ker razmišljajo na konkretnem nivoju. Realiziramo jih v obliki likovnih iger (kup odpadlega jesenskega listja), ob izražanju občutij pri poslušanju glasbe.

Glede na dogodke v preteklosti (resnične ali bajeslovne) ločimo naslednje motive: zgodovinski motivi, religiozni motivi, mitološki motivi (alegorični motiv, npr. rojstvo Venere, konec sveta).

VSEBINA LIKOVNEGA DELA

Govorimo o vsebini v pravem pomenu besede (pripoved, ki jo spoznamo, ko razčlenimo motiv in jo je mogoče literarno opisati) in likovni vsebini (govori o tem, kaj je želel umetnik ob običajni vsebini še posredovati).

Motivi so del širše zastavljenih vsebinskih sklopov oz. TEM. Teme pri LV niso namenjene same sebi, ampak so povod za ustvarjanje likovnega dela, v katerem uresničujemo cilje LV. Primer: tema pomlad ponuja veliko motivov (deževen dan- pestre in nepestre barve).

LIKOVNI TALENT – SPECIFIČNA NADARJENOST

Kako prepoznamo likovne talente? **Talent je presek nadarjenosti, ustvarjalnosti in motivacije oz. okolja.**

Motivacija oz. okolje – je področje, ki ga lahko spremlja učitelj, razmišljujoč praktik. Tako učitelji spremljajo motiviranost otrok, za katere je bilo na podlagi njihovih likovnih izdelkov ugotovljeno, da trajno dosegajo nadpovprečne rezultate.

Ustvarjalnost - je področje, s katerim se ukvarja psihologija. Za merjenje te komponente likovne talentiranosti obstajajo bogate izkušnje in merilni instrumenti.

Sposobnost – je področje, ki ga določata spacialna (prostorska) sposobnost in sposobnost vizualnega mišljenja, ki bi jo lahko poimenovali vizualno-spacialna sposobnost. Gre za subjektivne likovne dejavnike: eni otroku omogočajo likovno aktivnost (natančno zaznavanje, skupek predstav-likovne izkušnje ali vizualni spomin, imaginacija ali domišljija, motorična ali tehnična spretnost), drugi to aktivnost spodbujajo (občutljivo zaznavanje, ustvarjalno mišljenje, emocije in motorična občutljivost).

Seznam lastnosti, ki jih lahko ima likovno nadarjen otrok: ima bujno domišljijo, zapomni si izredne podrobnosti, riše najrazličnejše stvari, ne le rož, hiš in ljudi, veliko časa posveti tej dejavnosti, vključno z načrtovanjem kompozicije svojega dela, uživa pri preizkušanju novih materialov, sredstev in tehnik, zna opazovati svet okoli sebe, postavlja si visoka merila kakovosti, pogosto predeluje, popravlja svoje delo, da bi jih dosegel. Likovne dejavnosti jemlje zelo resno in ga navdajajo z velikim zadovoljstvom. Zanima se tudi za dela sošolcev.

LIKOVNA PODROČJA

RISANJE: temelj je risba, likovno izrazna sredstva so črta, pika, oblika, svetlo-temni odnos, površina oziroma tekstura.

SLIKANJE: temelj izraza je barva oziroma barvna ploskev, ki jo lahko dopolnjujejo tudi črte.

GRAFIKA: posebnost je postopek izdelave (tisk oz. odtiskovanje), uporabljamo vsa likovno izrazna sredstva (črte, oblike, barve, reliefne izraze)

KIPARSTVO: osnovno izrazilo so oblike in poloblike, ločimo polno plastiko in relief, postopke dodajanja in odvzemanja materiala; likovno izrazna sredstva so prostornina in različne obdelane površine materialov.

OBLIKOVANJE PROSTORA: ukvarjamo se s posegi v prostor (notranji, zunanji, zaprt, odprt, urbanizem).

LIKOVNI ELEMENTI

TOČKA: je najosnovnejša črka likovne govorice. Z njo lahko gradimo, jo nizamo v vseh smereh, svetlimo, temnimo. Pri delu otrok je točka: osnovni gradbeni element, dodatni (kontrastni) element, način podajanja površine.

ČRTA: v naravi ne obstaja, je čisti abstraktni likovni izmislek. Je točka, ki se giblje. Po značaju ločimo: trde in mehke črte, samozavestne in plahe črte, enolične in zanimive. Črta lahko nakazuje strukturo ali je obrisna linija.

PLOSKEV: je del, ki ga obkrožajo črte in ima dve dimenziji. Ločimo temeljno ploskev in like.

BARVA: fizikalni, zaznavni in izrazni fenomen, barvni spekter, spektralne barve, nekromatske barve (siva, bela, črna), zemeljske barve, primarne barve (ru, mo, rd), sekundarne barve (mešanje osnovnih barv) in terciarne barve. Barvne dimenzije: kroma ali barvnost, svetloba ali svetlost, zasičenost ali intenzivnost (z dodajanjem sive barve dobimo nenasičene ali nepestre barve). Barvni kontrasti: svetlo-temno, toplo-hladno, komplementarno nasprotje (ru-vi, or-mo, rd-ze).

POVRŠINA: struktura – zgradba (hrapavost), faktura – obdelava, tekstura – na površini vidna struktura ali faktura, podaja karakter materiala; frotaž – drgnjenje z voščenko po površini.

VOLUMEN ali prostornost: se izraža v kiparstvu in oblikovanju prostora.

PROSTOR: je osnovni element arhitekture, ima dimenzije (višina, globina, širina in čas).

DOMINANTNA OBLIKA – neka oblika prevladuje, otrok pa vse obdela z enako vnemo: pozicija, velikost, oblika, smer.

ČLENJENJE OBLIK: - likovni ritmi:

1. repeticija – enostavni ritem, enakomerno ponavljanje
 2. alternacija – izmenjavanje različnih elementov (oblik, barv)
 3. variacija – ista oblika na različen način
 4. gradacija – stopnjevanje od majhnega k velikemu in obratno, intenzivnosti barv
 5. radiacija – krožni ritem, nizanje likovnih elementov okoli središča
 - raster, tekstura, struktura – nakazovanje površinske zgradbe
 - slikarsko členjenje:
1. rokopolis
 2. poteza
 3. tretman – način polaganja barve – pastoznost – gostost barve
 4. forma/antiforma – oblika in negativna oblika

VRSTE KOMPOZICIJ:

- vodoravna (umirjena, statična)
- navpična (nakazuje rast, globino, statična)
- poševna in diagonalna (dobimo občutek padanja, približevanja k tlor. zelo dinamična)
- trikotna (izrazito statična, stabilna)
- pravokotna (kombinacija vodoravne in navpične, pogosta pri otrocih)
- krožna in polkrožna

KOMPOZICIJSKA NAČELA:

- načelo dominante (katera kompozicija je prevladujoča)
- načelo oblikovnih in barvnih kontrastov
- načelo simetrije in asimetrije
- načelo ravnovesja
- načelo statičnosti in dinamičnosti ritmov
- načelo členjenja in likovnih ritmov
- načelo forme in antiforme

RISARSKE LIKOVNE TEHNIKE

- risanje s svinčnikom (mehki svinčniki, izdelovanje črtnih risb s podrobnostmi, polnjenje manjših površin z zanimivo teksturo, različno intenzivne črte, primerne vse vrste papirja)
- risanje z ogljem (primerno za črtne, tonske risbe, polnjenje večjih površin, različno intenzivne črte, risbo popravljajo, brišejo, svetlijo, temnijo, rišemo na rahlo hrapav papir, risbo fiksiramo)
- risanje s kredo (pušča prašno sled, črne ali rdeče in rjave, rahlo hrapav papir, fiksiramo, asfalt!)
- risanje s flomastrom (črna risba, temni flomastri, gladek list)
- risanje s tušem (različna risala: 1.r. – trska, trstika, gosje pero; 2.r. – tanjši čopič, kovinsko pero; 3.r. – peresa; pušča močno črno in pokrivno sled, zaščita delovne površine)
- risanje s trsko in tušem (različno intenzivna črta – intenzivnost slabi)
- risanje s peresom in tušem (pravilna drža in primeren pritisk na podlago, črtni motivi!)
- risanje s čopičem in tušem (tanki čopič, črno beli motivi)
- risanje z brisalcem tinte (s črnilom obarvana površina, dobimo negativno risbo)
- risanje s kemičnim svinčnikom
- lavirana risba (vodotopni flomastri, tuš mešamo z vodo – dva načina: rišemo na moker papir, tuš se razliva ali delo s paletom – mešanje tuša in vode v paletu)
- črna praskanka (črtne risbe, negativne risbe, dva načina: bel papir + voščenske + tuš z milom ali rumenjaki + temna tempera + koledar papir)
- enobarvna luščenska (risanje na papir z nerazredčeno tempero – preko nanesejo tuš – sperejo)
- frotaj (na različne površine polagajo tanjši papir in po njem drgnejo z risalom, prikaz površin)

SLIKARSKE LIKOVNE TEHNIKE

- slikanje z voščenkami in oljnimi pasteli (motivi z veliko barvnimi podrobnostmi, večje površine)
- slikanje s suhimi barvicami (z barvnimi svinčniki)
- slikanje z barvnimi kredami in suhimi pasteli (manj uporabno, asfalt)
- slikanje s tempera barvami (delo s paletom, mešanje barv, pokrivne barve)
- slikanje z vodenimi barvami (lahkotnejše, sveže, spontano v primerjavi s tempero)
- slikanje na mokro podlago (gladek papir namočimo, slikamo z vodenimi b., razlivanje)
- gvaš (slikanje z vodenimi b., dodamo belo tempero, prosojnost in prelivanje barv, prekrivanje)
- slikanje z barvnimi tuši (intenzivne barve, lepo se mešajo, lahko laviramo, primerni za pihanke – kapljice s pomočjo slamic pihajo po papirju)
- slikanje s šablonami (iz papirja, kartona: negativne – luknjo v papirju polnijo z barvo; pozitivne – barvajo okoli izrezanega lika)
- lepljenke z barvnim papirjem (na podlago lepijo kolaž papir, lahko rezanke ali trganke)
- lepljenke z revialnim papirjem (izrezujejo naslikane predmete, jih lepijo na podlago)
- lepljenke z blagom in drugimi materiali (blago z različnimi vzorci)

GRAFIČNE LIKOVNE TEHNIKE

- odtiskovanje delov telesa (gosta tempera na dele telesa – odtis)
- tisk s pečatniki (iz poljščin – krompir, repa, pesa, pluta – barvno zanimivi ritmi; različni materiali na lesenih držalih – tekstura, površina)
- kolažni tisk (matrica iz tršega papirja, lepijo karton, materiale, premaz s tiskarsko barvo in odtis)
- tisk s šablonami (menjujemo posamezne dele, več matric, odtisov)
- kolagrafija (na trši papir rišemo z lepilom, posušeno odtisnemo)
- monotipija (samo en odtis, trije načini)
- suha igla (s šilom rišemo v mehko pločevino)
- računalniška grafika (nastanejo odtisi, printi, slikarski programi, multipliciranje, zrcaljenje...)

KIPARSKI LIKOVNI MATERIALI

- glina (gnetljiva, odvezemamo, dodajamo, modeliramo iz celote, prostostoječe plastike, reliefi, posode)
- mavec (mavčni odlitek, vrezovanje, odvezemanje z dletom, pilami)
- siporeks (odvezemamo z žaganjem, klesanjem, gladenjem, z lesnim lepilom dodajamo, sestavlja.)
- žica (upogljiva, mehka, živalske figure, prostorski liki, 3D, stojnost)
- les (lesni ostanki, kombiniranje, sestavljanje, lepljenje)
- naravni materiali (plodovi – preluknjamo, nizamo, tvorimo ritmične nize)
- papir (šeleshamer – prelagajo, zgibajo, izrezujejo, lepijo, gradijo 3D forme, stojnost, ena barva)
- valovita lepenka (režejo, zvijajo, sestavljajo, naravna barva, ena barva)
- odpadni materiali (papirna, kartonska embalaža, platenke, konzerve, izdelujejo montažne kipe)

PROSTORSKO OBLIKOVANJE: posegajo v prostor, ga oblikujejo, spreminjajo (odpadna embalaža, kartonske škatle, scene, preureditev učilnice).

RAČUNALNIK PRI LIKOVNI VZGOJI:

- računalnik kot medij: informacije iz CD-jev (microsoft: art gallery), iz spleta (virtualna galerija)
- računalnik kot sredstvo: programi (slikar, PC Paintbrush, likovnoustvarjalno delo na računalniku)